Массе а мехкий пролетареш, вIашарIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1925 шера денз ◆ ШИНАРА, 9 ФЕВРАЛЬ, 1982 ШУ. ◆ № 17 (6583). ◆ Мах 3 кеп.

Дина къахьегаш хьаволгIа Наурски районна Ленина цIерагIча колхоза вокхахгIолла жа Iу Социалистически Къахьегама Турпал Хамидов Элмарза.

Уьх шера керла толам баккхара IIатеIIа къахьегаш ба Хамидов Элмарзас, кулгалдеш йолча бригадера жа Iуй.

Х. Мутаева диллача сурта тIа. Хамидов Элмарза.

ДЕКХАРАШ ТIАЙИЙЦАДАЛЕ— КХОАЧАШДЕ

Беррнгача метка а Нохч-ГIалгIайчен а сзача юбилейшки — СССР вIашагIъелли 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россена юкъебахе 200 шу диэара кийчлуш ба вай республика къахьегамхой.

Республика промышленностен юрта боахамеи къахьегараши дика чакхдьаьккхар пятилетка хьалхара шу. Промышленни продукци маьхала яккхара план хенал хьалха, 27 декабре кхоачашйир. Планал совгIа из сехар 18 миллион сомал дукхагIа. Даькхад 43 эзар тонн мехкдьтта, 52 миллион кубически метр газ, 1000 тоннал совгIа мехкдьттахимически синтеза продукци, 320 тракторий прицепаш, дукхаа кхыйола продукци.

1981 шера планаш а тIайийца декхараш а кхоачашдеча доккха дакъа юкъедихьад город Грозне къахьегамхоша. Республика ерригача промышленни продукцех 80 процент гаргга яр цар хьалой, хIьта планал совгIа 8.5 миллион сомал дукхагIа маьхала а яьккхай.

Шоай декхараш толаме кхоачашдьад Гудермесски, Старопромысловски, Ленински, Шелковской, Наурски районаша.

1980 шерaца нийсйича шура 5 процент, фуаш 10 процент, тха 4 процент дукхагIа даьккхад. План 131 эзар йолаш паччаьалхкенга 170 эзар тоннал дукхагIа ялат декхад.

Советски халкъа керда шу даькъала дувцаш дьинад.

«КПСС Централни Комитет, СССР Лакхехьарча Совета Президиум, СССР Министрий Совет тешаш я советски наха юбилейни шу планаши социалистически декхараши толаме кхоачашдарца, балха эффективности дикали дIахо айирца белгалдоаккхаргхиларах, лакха организованность йолаш, гIулакх норта болаш леладе хоьш бодга, дисциплина йолаш, деррига ницаш дизза дIа а луш къахьега хоьш болга хьакъоьхаргхиларах».

ЦхьайттагIача пятилетка хьалхарча шера карагIдьаьнарий критически мах а беш дукха ха йоацаш хиннача партийно-боахама актива собране белгалдир республика халкъа боахаме йолча торонехи кхоачамехи бизза пайда ийца боацилга. Цхьайолча предприятей коллективаша кхоачашъяьнц продукци маькала яккхара а къахьегама овсарле айира а планаш. Къаьст-къаьстача отраслашна Iалашдац производственни ницалаш шоай хиннахьа болх бе йолайолийтилга, фондаша хьалур лохдайтад, продукцега дIайолха материалаш хIанз а кIезигъяц кулгкара ду балхаш дукха да, Iалманен техникаенен карагIдьаьнараш, керда прогрессивни технологеш, дикагIйола опыт тIаIертта производстване юкъехахьаш.

ГIишлош еча лоархIамеча объекташка хIанз а хьагулдаьдац шоай ницаш. ДIайола а яь хьалъяьханза объекташ дукха я. Деча балхий динал айелга Iалашдаьдац.

Юртбоахама производство дегIаара темпаша Iалашдаьдац пятилетка заданеш кхоачашъелга. Кхоачашъянза я валови ялат гулдара, паччахьалхкенга шекара свеклаш, генвраш, комсаш, сом, баьдадвараш доххара заданеш

Белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара, цхьайттагIча пятилетна а юбилейни — 1982 шера а заданеш кхоачашъяра тIадерзадь да партийно-боахама актива собране тIайийна а «Сердало» ухкал хьалхарча номер тIа кепатеха а дола республика къахьегамхой социалистически декхараш.

Уж доккхий а чоалхане а да. Дале я, кхоачашдулургдолаш да. Цар торо лу производство дIахо дегIайоалае, мехкдаьтта, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьттахимически, машиностроене, промышленноста кхыча доакъошка дикала хьокхамаш айде транспорта болх тоабе, капитальни гIирсаш хьалдела сихде. Цар тIа лаьрхIа да республике бахача наькъа хьал-торо дIахо айе, халкъа эша товараш дукхагIа арахеца, царна торгови а культурно-бытовой а гIулакхаш дела тоаде.

Юрта боахама дакъе тIайийна декхараш тIадерзадь да лаьтта леладарен хьайбай боахам лелабарен керттера проблемаш къовстаера, керттерча производственни фондех пайда дикагIа эцара, лаьтта леладара культура айира, хьайоакха продукци дикагIа хилийтаро.

Къаьстта уйла тIайохкийт хьайбаш дина Iангара дахара, уж тIера ца даллийтара а алсамдахара а доакъараш кийчдела дегIадоалдара.

ТIайийца социалистически декхараш толаме кхоачашдаро дIадехаргда боахама деррнгача доакъошка боакха партийно-политически организаторски болх белла. Ерригача коллективаша, хIара сага тIатIерзта, ше на кхоьвеш къахьега дезаргда. Дакъе́ни лена дош тешшаме кхоачашдара.

Республике чIоагIа лард еллай халкъа боахама деррига доакъош дIахо дегIадоалдара, къахьегамхой вахара хьал тоадара. КПСС ЦК ноябрьски Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева мо аллара, толаме болх бара массадола хIама да ний: чIоагIа дегIа даьнни хIама хьакхолла низаш, советски халкъа социально-политически моральни къоагIа, съезда решенийна хьакъенха дIахьалхошкахь дахара хьадаш бола стратеги. ХIана гIулакх сенаь тийша да хьала, из тийна да экономика хьалхара дахьара организаторски болх парте ахкы а лакхагIа айдарах.

Партийни профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийна я доаный а чоалхане а дола декхараш толаме кхоачашдара тIехьа иьржача социалистически ялы нерто отта. Къахьегама коллективнии ерригIа а нихд аьиллирча дешнийн дешт Iалашде да ва хIара участкара бола гаахи араайнйяча дукхагIа а дикагIа а продукци яь араяцнийолаш вIаштIехьдоалийта.

ДоштIер дукхагIа яь а хеааш айбе беза тIадала дача гIулакхаш бола яхарой беталахиааш, хIара вул талхол, хIара къахьегамо шоай балха, вол хьаьнинчри вол критически бе, кхоачамбоацараш шоай хи мехьа да а уж дIадахара да доштIер да а айергиолаш хьалхале беза.

Социалистически декхараш тIайийцаа. Уж толам аьцачан а лаь тIайайхача юбилейнша совгIабахар — Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой сийлен декхар. Дош [illegible], кхоачашде дела.

ДИКАГIЙОЛА ОПЫТ—МАССАНЕНА А

ШУРА ДУКХАГIА ЯККХАРА НИКЪ

Оаха дIадахача номер тIа хоам ма барра, республика кулгалхоша дакъа а лоацаш Шелковской района «Коминтерн» колхозе семинар-совещани хилар. Тахан оаха дувцаргда цига йийцача поточно-цеховой хьисапе хьайбаш леладара опытах.

Молдаве Iома а яь эггара хьалха Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозе юкъейоалайир поточно-цеховой хьисапе хьайбаш леладора опыт, тIаккха «Красный пахарь», «Коминтерн» колхозий балха, я. кх. дI. ХIаьта фу пайда баьб цу гIулакхо? Масала, ншта болх беш «Путь к коммунизму» яхача колхозе хIара Iаттагара 3189 килограмм шура яьккхар дIадахача шера, хIаьта «Красный пахарь» колхозе — 3174, «Коминтерн» — 2756 килограмм. ИттагIча пятилетке юкъера лаьрхIача цхьан шера йоаккхаш хинначул районе гIолла 12 процент дукхагIа шура яккха вIаштIехьдалийтар цу гIулакхо соахка.

Мишта бу болх поточно-цеховой хьисапе?

ДОАХАН ЛЕЛАДАРИ ЦАРНА IУНАЛ ДАРИ

Ховш да, дахка деза ха гаргагIа ме кхоач доахани шура лаьгIъелга. Из гIулакх теркаме а эцаш Iула юкъера хьакъоастаду хIанза дахка, дахкачул тIехьагIа цхьа юкъ яьлча шура лаьгIъяь, дахке деза ха гаргакховча. Дахка дезденначул тIехьагIа лекъа доахан. Уж къаьст - къаьста йолча ниъ цехе дIаоттаду. Царех хIара цеха ши-ший помещени хилча баькъахьа хургла. Цхьатарра дац царна ду довл а.

ХIанзза дахка доахан хьалхарча цехе леладу. Царна юкъхьанца даьча Iуналга хьежжа мара хургьлц цар тIехьагIа лургIола шура. Цудухьа царна доал де оттабу доахан леладеш дика опыт Iоаль, дукхагIа шура лургиолаш Iатта шамара массаж е, бургIе бена етт белгалбаккха, цунна оссменени ара новкъостал де хоьш йола доаркаш. Хоржа а на хоркаш аргIа хьакхачарга хьежжа хьалха бахка 25 етт хьаэн царех хIаране эггара хьалха. Леладеш 4—5 бутт а баьнна шура лаьгIйича (из юкъ тийша я хIара Iатта фуи, физиологе башхалонех), доахан шоллагIча цехе болх беча доаркага дIалу, лахкачарех шийна леладе керда дараш хьа а эцаш.

ШоллагIча цехе болх бечар къаьстта тернам тIабохийт доахана унахцIенонка, дукхагIа а хьаьнагIа а хургIолаш шура яккхара.

Цхьа ха йоакьх кхыча цехе дIаденнача доахана цхьатарра шура луш, хIаьта дахка деза ха гаргакхаьчача шура кхы а лаьгIъю. Цу ханна уж дIалу кхоалагIча цехе. Укхаза болх бераш къаьстта дика хоьш хила беза доахан дахкара кийчде. ТIеххьара, дахка деза а денна лекъача лаьлагIча цехага дIалу доахан. Цига болх бечарех тийша я Iодаь Iасилг унахцIена хилар тIехьагIа Iатто лургиола шура.

Цу тайпара, хIара цехе къахьега нах шоай къаьстта балха говзал йолаш ба. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт овсарегIа къахьега.

Шура яккхара планаш цхьатарра яц цехашка. Эггара лакхагIа цхьоалагIча цехе я, кIезигагIа — кхоалагIча. Цу гIулакхо а, хIаьта дахкачул тIехьагIа керда группа вIашагIйоллаш доахан харжа ниш йоацаш хиларо а нийсдаьд ерригача доаркай балха хьалаш. Яхье боаккха толам хIаране говзалах, хьинарах, къахьегама тIера хиларах тийша ба.

Доахан кхабара оттаяь рационаш тайп - тайпара я хIара цехе. Масала, цхьоалагIча цехе латтача, эггара дукхагIа шура яла езача хIара Iатта дийнахьен буси 35 килограмм силос, 5—йол, 4—йизза рацион йола гранулаш, 2 — моша гранулаш, хьаенкача хIара килограмм шурийна 200 грамм кхоачийташ концентрированни доакъар лу. ШоллагIча цехерча хIара Iатта 33 килограмм силос, 4 — йизза рацион йола гранулаш, 3 — йол, 2 килограмм ча, хьалхарча цехе латтача доахана луча боарамагIа концентрированни доакъар кхоачийт дийнахьен буси. АргIаьрча цехерча хIара Iатта 15 килограмм силос, 3—йол, 5—ча, 4 килограмм йизза рацион йола гранулаш лу дийнахьен буси, хIаьта бахка безбеннача Iатта — 10 килограмм йол, 5 — ча, 2 — йизза рацион йола гранулаш.

Цу тайпара, гуш да, бахка беза ха гарга ме кхоач моша дар лаьгI я деш Iатта дукхагIа гIожа доакъар лулга, бакъда, микродобавкаш а еташ из деррига а кийчдаь мара дIакхачийтац доаханта.

Ништа кхаба йиш йолаш даларе-м поточно - цеховой хьисапе хьайбаш леладелга юкъе ца доладича я тха доахана лургьяр Шелковской района колхозашка санна дукха шура аьина хетадала мег кхыча районашкарча боахамий кулгалхоина. Цудухьа хьайбаш доакъарца Iалашдаро болх шелковчанаша мишта вIаштIехьбаьккхаб а дувца доагIа.

Масала, «Красный пахарь» лхача колхоза хIара ферме доакъар кийчдара лаьрххIа вIашагIъелла механизированни отряд я. Цунна дIаеннай эша техника, хьакъоастадаьд доакъара культураш кхелра даьтта. Отрядерча хIара сага доагIа ахча ферма коллективо лыкхача шурах тийша да. Цудухьа, доакъар ма хулла дукхагIа кийчде гIерташ низ дIакховчар деш къахьег мехотряда болхлоша.

Массе хана санна, аьхки йоаккхачул дуькха кIезигагIа хул Iаи йоаккха шура. Из ца хилийтар духьа аьхки а Iай а доахан цхьа рационах кхоабилга вIаштIехьдаккха дага ба шелковчанаш.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬИ НАЬХА БАЛХА ХЬАЛАШИ ВIАШТIЕХЬДАХАР

Вай республика дукхагIа долча боахамий фермашна болх бу хIара доаркага леладе юкъера лаьрхIача ткъо етт дIа а бале. Цхьадараш детташ, шоллагIдараш дахка дездена лакъаш диззача шера эггара дукхагIа итт етт мара бетта ца безаш хул цу тайпара доахан леладеш йола доарка. ХIаьта поточно - цеховой хьисапе болх белга Шелковской районе юкъедоаладеш 25 етт бетта безаш хулар доарка. Цудухьа са тессача дена боад къоллабаллалца бераш а цIагIа а хьаьна, салаIа йиш йоацаш хулар. Из гуш болча колхозий кулгалхоша лаьрхIар 25 Iиттах латтача хIара группаца болх беш ниншна доарка хургйолаш гIулакх вIаштIехьдаьккха. Цхьан группаца ниншна болаш болх бон доагIа ахча кIезигагIа хиларах кхераш, цхьабола доаркаш духьала болаш юххьанца хала хиннадале а, лаьрхIар чакхдаьккхар. Группе йоккхагIйолча доарка шийца дикагIа торгIола сег хьахьорах. ХIаьта опыт кIезига яр мара хьаэца бокъо йолаш я яц. Болх шиш сменагIа бу. IуйрIйна сецца царех ваI хьа а лыйн ше детт доахан, дельхийга шоллагIьяр хьа а лый цхьана детт, цул тIехьагIа IуйрIйна сиар нIв а яхе тIехьа тIаснача сайрийна детт доахан. КIира даьлча хувцалу, хьалха IуйрIйна ихор делкъийга ухаргIолаш. ХIара доаркае йоагIха шура къаьстта лоархI. Белгалдакъа доагIа, хьайбаш цхьатарра доллаше а, поточно-цеховой хьисапе болх беш бола доаркаш, детта а дахка деденначул тIехьагIа лекъа а доахан цхьона долаш хьалха болх баьчарел дукхагIа боацилга а.

ДоагI - доагIача къовсталаьд фермашка къахьегача хIара сага балха декхараш а. Масала, хьалха доарка доахон цIена леладе, кхьба декхарийла яр. Уж балхаш даьчул тIехьагIа кIоьд-о еле доахан лерттIа детта низ боадаш юсар. ХIанз, кердача хьисапе болх беш, доахан цIендича, дийттача, концентрированни доакъар ди елача йоал. ХIаьта силос, йол, кхы тайпа доакъараш хьайбашта дала делар бежа Iу оа. Цул совгIа, из декхарийла ва хьайбай помещенеш цIена лоаттае а. Электромеханик бехктокхаме ва чура нувхаш, кхо арадоахача, доакъар чудахьача транспортерий, кхыча механизмай балха, я. кх. дI.

Наха юкъе цу тайпара балха декхараш декъарах цхьабола нах раьза боацаш хилар. Къаьстта бежа Iуй. Иттех шера къахьийга опыт йола саг из бале а, раьза воацар мукъаралийтар балхара.

Къаьст - къаьстача доахана группашта доал дара опыт дукхагIен кIезигагIен йола доаркаш цхьана а йолиш лелайора яхь хьалха. Цу тайпара яхь лелаеш йоккхагIа опыт йолча доаркана де хулар. ХIана аьлча, опыт йоацача доаркае лаьрхIачул кIезигагIа шура а лыкхе опыт яр ше санна болча кхычарел тIехьаоцар яхье. Из гIулакх цу тайпара нийслора шин доахана группана доал даьчул тIехьагIа эсалагIа йолча доаркае беча балха тIахьожам лоаттабе, цул доахана хьаька толашагIа йола доарка цхьайолча хана нил боацаш юсаш хиннадь. Поточно - цеховой хьисапе болх беш хилча доахани группа цхьана леладо шиппо а доаркае. Цудухьа опыт йоацача ший гIончас нийсдалийта гIалат цу сахьате дIаданиха а ханнахьа боагIа хьехом бала я йиш хул йоккхагIйолча доарка. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт доахана доал де цьона доарка сихагIа, дикагIа Iомае а хьадечоа хьалхара цун бехьтокхам лакхбе а.

БАЛХАХ АХЧА ДАЛАР

Доахана доал дарах хIара дийнахьа 50 кепиг тIа а тохаш, цхьа центнер шура лаккхарах цхьоалагIча цехе болх беча хIара доаркана 2 сом 60 кепиг лу, хIаьта шоллагIча — 2 сом 80 кепиги, кхоалагIча — 3 сом 80 кепиги. Из ншта даьд, лакхе белгалдаьккха хиннача тайпара, дахка деза ха гаргагIа ме кхоача, доаркай бехк а боацаш доахана шура кIезигагIа лундаь а доаркашта юкъе халахеташ ца хилийта а. Цул совгIа, цапна кхы тIа а ахча тел шурий хьоанал, дикал алсамъяккхарах, доакъара ихом барах. Масала, шурий хьоанал цхьа процент лакхъянча доаркана хьалхара бетта хьожалаь хиннача алапех 10 процент ахча лу кхы тIа а. Шурий хьоанал доахан дийттачул тIехьагIа лу сахьате белгалйоакх хIара дийнахьа. Цунга хьежжа оттаю буъ чакхбоалаш тIеххьара юкъера хьоанал.

ХIара итт ди долалуш контрольни шура йоакх доахана хIара группагара. Цунга хьежжа итт дийнахьа шура яккхара план оттаю из лелаеча доаркашта. Планал совгIа лыкхача шурах 1 сом лу.

Шелковской района доаркаша хIана къовсам лоаттабу, хIара Iаттагара 5000 килограмм шура яккхар духьа. Цхьан доахана группана болх беча нзал шурз яьккхаяшин доаркана 500 сом ахча премия лу. Из доаркаша шоайла сеъ хIаране шера яьккхача шурийга хьежжа.

Шелковчаний опыто шека а йоацаш доккха новкъостал дергда хIара ферме балха поточно - цеховой хьисапе хьайбаш леладелга юкъедоалдаро.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БIУХОЙ КИЙЧБЕ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIагIа 5 дийнахьа хилар республикерча парте горкомаштец райкомаштец методисташ-консультанташ кийчбара йола занятй. ЛадувгIараша хьалхашка къамаьлаш дир Iилмахоша, партийни а советски а балхахоша. Боккха тергам тIабахийтар В. И. Ленина произведенеш, парте документаш, дегIаенача социализма теорен практикан проблемаш Iомаяра.

«Советски Iаьдала аргIаш декхараш» яха В. И. Ленина болхи коммунизм хьалъеча цун бола историческа лоархIами» яхаш тема йола лекци йийшар В. А. Коптева — ГНИ доцента, исторически Iилмай кандидата. «В. И. Ленина тIеххьара къамаьлаш (статьяш, пись-маш)», «СССР-е социализм хьалъяра йола Ленински план» тема яр ГНИ доцента, исторически Iилмай кандидата Г. М. Овчарова выступлени. В. П. Баулина — ЧИГУ доцента исторически Iилмай кандидата дийцар «Iилман коммунизма теорен практиканен КПСС XXVI съезда юкъедиккхача творчески дакъах».

«КПСС XXVI съезда мехка электроэнергетика дегIаахари» яха тема а йолаш лекци йийшар И. А. Баширова — ГНИ доцента, технически Iилмай кандидата. «Демографически ситуаци Нохч-ГIалгIайчене къахьегама ресурсех пайда ийбари» яха лекци йийшар НГIАССР къахьегама ресурсий госкомитета председатель С. М. Магомадова.

«Советски Iаьдала аргIаш декхараши коммунизм хьалъеча цу балха практически лоархIами», «Iилман коммунизма теорен практикан КПСС XXVI съезда юкъедихьа творчески дакъа» яхача темаех семинарски занятеш чакхъяьхар доцентаьа, Iилмай кандидатаьа Л. Б. Дидатовас, В. А. Коптевас, И. О. Камеко, В. П. Баулина, С. Н. Ткаченко.

Л. КОДЗОЕВА.
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара Цен заведующе заместитель.

РЕЙД

ГОЙТАРА АГИТАЦИ ЛОАРХIАШ ЙОАЦАЧА ХАНА

Пятилетка хьалхара шу дика чакхдаьккхар Цеча Эскара цIерагIча сунженски колхоза къахьегамхоша. Юртбоахама продукци маьхала яккхара чотагIа ах миллион сом совгIа цIена пайда баьб. ХIанз, кхайкара гIулакхаш цIенденнача укх денойна, хьайбаш леладеча фермашта тIадерзадаьа керттера низаш, эггара хьалхара декхар — доахана Iа дика дахкайтар, доахантара йоакха шура чуоттадаь латтача хьайбашта цIадетталу дулхи цIеш лургдоаца гIулакх дац. Цу гIулакха тIабералаь ба специалисташ болх а партькомо хьайбаш леладерашта юкъе бу массово - политически бола а. Наьха хьаьжалаш сахьетаьма виддейтаю еха арепала юкъера формаш методаш бебе а. Царех цаI — ухкаш атара хьалха ахь дийлахийташ йола ленински приццип кхоачашъяра пайда эцаш йола гойтара агитаци.

Цуннга дол гойтар тах ваца 3 йолча шурий фермие дахача Цара производствине карагIдийнераш доаккий ахкарех цуй коллектави республикански Сийлен у тIа цIаькхар Наьх дукхагIа дахьаьх шоай гила... [illegible] ... лоархIаме производственни дешаш дукха совгIа гойтуш йола моттиг а шу денош. Эггара хьалхара аргIаниа болх беш бола ... фу оаькал доацаш ... [illegible]

малагIа гIулакхаш чакхдаха деза хIараниа хийтар духьа кердех нийсен хоам беш йолча гойтара средствашца из Iалашъяра йоакхо яьй партькомо.

Кхы цхьаькха белгало а я бIарг тIоттаьш гойтара агитаци ков юкъе кердаьнах. Из дIайолалу СССР хьалий Нохч - ГIалгIайчен автономен 60 шу, из шоай лоIамагIа Россена юкъаьнха 200 шу даьара дахи ма доахтIара царньдахнера тIахьехам беш йолча керттера стендаш. Уллуе доала коммунизм хьалъечун моральни кодекех шера доле социалистически декхараш. Цигача дуцц хьалхачаттарах къахьегамен общественни хьеинг чIоагIасIо дарах. Тахан царех я Бибичева Валентина, хIара кхоабача Iаттагара дехна 9—10 килограмм шура йоахаш йола доарка, цул нийссон Осьанова Малина, Сулейманова Ирка, Магомадова Хьаимат, [illegible] Тамара. Уж а уллаемо бIарош а оахьан доашн ... йолча «Массе ... тIа ... 112 тонн ... шура ... 100 тоннаи алтел.

Темашца шерра хилара совгIа, гуш да, гойтара средствашка ... [illegible]

боахама бIайча даьза. Хьайтайтад хьайбаш леладерий къахьегама гIулакхаш. Цу тIа а, къаьст-къаьстан бIарчев хьоахамаш дийлад боахам дегIабара, перепективаца, фермерча хIара къахьегамхочун хьаддача гIулакхашцен торонашцен. Цар тIара корндоагIа мишта, фу ду, хьалхарча аргIаниа кхоачаидде деларай малагIа декхараш да ахача хаттаршта дола наьаш. Царех да кхоашда хьоттадаь, тешам тIоздаш дола дешаш: «ЦхьайттагIча пятилеткана — хIара денна хьанаре къахьегам», Царна цIад да доарбаш, скотникаша, механизаторша хIара не къаьст [illegible] социалистически декхараш а ... цифраш дохкаш а хьалханга оттадаь деххан ... шера 970 тонн соахкарчул 70 тонн дукхагIа шура маьхала йоакха Iаиьяшта денеш дийсанен юкъера лаьрхIача хIадеттачун деш дулх 500 граммига дIакхоачаде. [illegible]

Цу ... [illegible]

хьа даим волха и цар совет ... [illegible]

Гуделий фермерш. Л. ЗИМАРИН. [illegible]

И. МАЛЯН. [illegible]

А. АБИОВ. [illegible]

БОЛХЛОЙ КЛАССА СИЙЛЕ КХАЙКАЮ

Новкъоста Л. И. Брежнева «Дагалувцараш» яхача книжках йола уйлаш

— Нов. Л. И. Брежнева «Дагалувцараш» яха керда книжка дешаш цIаькха а цIаькха а дика холу дукха хIама даина, уйла яь, болх баь волча сага дог-цIеначи уйлашца из хьалдиза хилар, — йоах республика мехкдаьтта промышленноста ветерано, Социалистически Къахьегама Турпало, «Старогрознефть» НГДУ керттерча инженера Бабукова В. Г. — Тхона, мехкдаьттахошта, цун кхыча пропаведенеш тIара саина цу тIа а вай ханарча эггара саготагIа долча хаттарашта жопаш корадоагIа, царца нийсбу оаха тхоай болхи гIулакхаши.

«Дагалувцараш» пропаганда еча дакъа лоацаш ба тха агитатораш, политинформатораш, лектораш, пропагандисташ, клубаш, библиотекаш. «Грознефть» объединене дукхача подразделенешка, книжка тIара материал шоай коллективай историеца, традицешца айхха ювза а ювзаш творчески уйла тIайохийташ чакхбоах из болх. ХIаьта республика мехкдаьттахой традицеш йIаьхий йолга ховш ма дий. Шоай коллективашка цу гIулакхо тIаберзабаь болх беш ба кхо бIаьннел совгIа лектори докладчики, иштта бIаь агитатори политинформатори, пиъ бIаьи ах бIаьи пропагандист.

Болхлой классах, хIаьта из ше ма вий цунна юкъера хьаваьнна, дукха дIайха дешаш аьннад ший книжка тIа новкъоста Л. И. Брежнева.

— Болхлой уйлаш, саготонаш, царна дагалаттараш дайзад сона бера хана дена цар къамаьлашка ладувгIаш, забастовкаш еш уж хиннача деношка гуш хиларца, — йоах цо.

Шийн классови сакхетамга, барт-цхьоагIонга, революци е кийча хиларга диллача республика мехкдаьтта доахача эггара къаьнагIа долча даькъа болхлой класс нов. Л. И. Брежнева бувца Днепродзержинска металлургаш саина даим хьалха латташ хьаенай.

1903 шера болхлоша-днепровцаша шоай завода коанаIараш тIа аьлла паччахьа IаьдаIа символ — шерра тхьамаш а доаржадаь яIа аьозя чу а дахийта, когаш тIа бийттар цунна. Цу хана хилар Старпи промыслашка йоккхий стачкаш, забастовкаш.

Мехкдаьттахой хиннача эггара хьалхарча большевикий - революционерий цIераш лелаю хIанз Старопромысловски районерча Иванова, Бутенко гордоакаша.

Революционни болам чIоаргIа айбеннача 1905—1907 шерашка забастовкаш хинна Iаьзар, полицеа пIийIо а ухийташ къовсам доаттабеш хилар старопромысловцаш. Иштта, 1907 шера 2 июле лаьттача къовсаме човаш мир 24 мехкдаьттахочоа, хIаьта царех 10 дукха ца гоаш вала а велар.

«Тха город болхлой город яр, — яхаш яьду Леонид Ильич Брежнева «Дагалувцараш» яхача ший книжка тIа, — бахача нахa юкъера дукхагIа бараш болхлой бар. Цудухьа цар шоай лоархIар пролетарски революци, большевикий парти а — шоай, советаш а — шоай. Е вешта аьлча, хьанца гIоргда вай, малагIбарий оагIув хьаллоацарга яхачи уйлан сагото е «саш бацар болхлой-днепровцаш»».

Нов. Л. И. Брежнева боккхача безамца дувц тхьоалагIа шераш доладуча хана «Волзко - Ильчрмат» яха паматник хьдеш хилари. Цу хана мехка Iалаьмате чIоагIа ешаш хинна мехкдаьтта дукхагIа дIадахийрфа оарцагIбьинаб «Грознефть» объединене къахьегамхой. Шоаш планал совгIа диллинчар мехкдаьтта 40 вагона латта вогIад В. И. Ленина цIерагIа Моске дIахийтай цар 1920 шера 11 апреле. Цу дийнахьа хиннача митинге телеграмма а хьийтай, мехна оша «Iеврма долува» дукхагIа даннера [illegible] хана а [illegible] хиларах цунна тешам луш. ХIаьта [illegible] Москве кхаьчар [illegible] шу дизача дий [illegible] 27 апреле.

[illegible]

Старопромысловцаша гера бе а доаллаш, цIи ца йоалийташи хIалак ца тулийташи лорабир шоай промыслаш. Кхыметтел дийнахьа а шоаш балха болхаш топаш йолаш баха безаш хулар уж. ХIаьта бийсанна ха деш лаьрхIа нах бар.

Грозне мехкдаьттахоша турпале хьийгача къих доккха беркат даьлар. Хьалхара пятилетка шиш шерех ах шерех кхоачашъе аьттув баьлар цар. Из бахьан долаш города пролетариата Ленина орден елар.

Революционни, тIема, къахьегами традицеш дзержинцаша саина сий деш а дIахо ебаеш а ба Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахой.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара юбилей тIехдика къахьегарца белгалъяьккхар Днепродзержинска металлургаша, хIаьта «Грознефть» коллективо мехкдаьтта даьккхара йола иттлагIа пятилетка воркI бутт гаргга хьалха. 1981 шера 10 июне кхоачашина тIаккха «Старогрознефть» НГДУ баьччя ваьча денга кхоачаш лоархIайир цу деккарах.

Цу масалаша къаьгта хьагойт ший дIаьхийча революционни, къахьегама традицешта болхлой класс тешамо йолга. Леонид Ильич Брежнева дешаццa аьлча, ший гIулакх дика довзаши из дика чакхдаккха Iемаш из йолга.

Дог тохадолийташ дувц «Дагалувцараш» яхачи книжка тIа Даьхенцарча безамах. Цу тайпара кхетам балара даькъе цхьайола опыт Iоаьн тха объединене подразделеней коллективай партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша а. Цу тайпара уйла йолаш болхлой хьалкхебара тIаерзаь чакхйоахача мероприятеех дувцаш эггара хьалха хьоалхаде доагIа республике меттел СССР мехкдаьтта промышленноста Министерстве а хьаллаьца долча патриотически къахьегама боламех: инициативех, девизех, починех, социалистически яхьа тайп - тайпарча формех тайпаехи. Царех я социалистически яхье котбаьннарий слеташ, ноахалий вIашагIкхетараш къахьегама цIейш, парте, тIема, къахьегама ветеранаш а хьийхе чакхйоахаш йола кигирхой сайренаш, улицай, посельки цIейш Цига дакъа лоацаш хиннарашта дика хов кагирхошта саина доккхагIа долча ноахала а дукхача хана дицлургдоаца, цар сакхетама дика влияни еш дола цIей хьисапера вIашагIкхетараш царех хулга.

Болхлой, кагирхой Даьхенцара безам совбаккхара даькъе ший дакъа лоацаш я «Старогрознефть» НГДУ тIемен къахьегамен музей а.

Карара шу республика къахьегамхой бахаре ший къахьта лераш юташ чакхдаргда. Октябрь бетта пай дездергда Нохч - ГIалгIай автономи хьахинна 60 шу, нохчийи гIалгIайи шоаи лоIамогIа Россеи юкъебаха 200 шу дизар, хIаьта декабрь бетта СССР хьаль 60 шу дизар. Цу юбилейшта дакха ма доаггIара накъадахара шерра кийчо еш латт вайцига. Цу гIулакхa дикка дакъа юкъедиха лаьрхIад тха объединене коллективо а Пятилетка шоллагIча шера ший производственни деккар тоIамца кхоачашдаь йолча цо «СССР хьаль 60 шу дизара — 60 хьинарс къахьегама кIирa» яхача девизагIа республике эггара хьалха яхь дIайолабир Январь бутт дIаболалуш коллективо шийна деккар тIаийшир 1982 шера планал совгIа 25 эзар тонн мехкдаьтта, 9 миллион кубически метр газ йоаккхаргья аьнна. ХIанз цу гIулакхa коммунисташ, хIаьта парти дола беррига къахьегамхой парцагIбахар — из да объединене партийни организаце, администраце, профсоюзни, комсомольски организацеша шоай керттера дерхIа деккар.

Нов. Л. И. Брежнева «Дагалувцараш» яха книжаш, цун «Кlамипе латта», «Юхадийнадар», «Целина» яхача трилоги а [illegible] парте идейни вахара юкъе лоархIаме дакъа юкъедихьад. Цар тIа детта [illegible] социализма [illegible] сакхетам хьахилари [illegible]. Даьхенцари, [illegible] коммунистически [illegible]. Цу [illegible] коммунисташа [illegible] шоай дIахо [illegible] программа [illegible].

А. ЧАПАНОВ,
Ленина орден доахача «Грознефть» объединене парткома секретара заместитель.

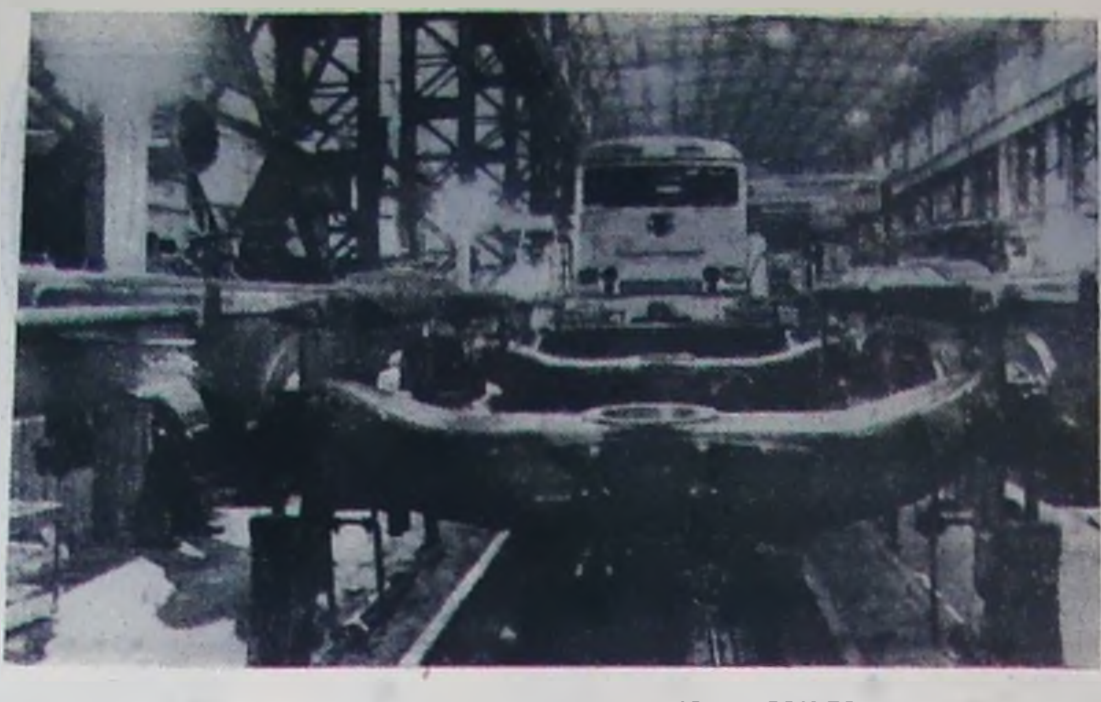

Московски область В. В. Куйбышева цIерагIча Коломенски тепловозаш хьаеча завода коллектив ТЭП-70 яха керда пассажирски тепловоз серийни арахеца кийчлуш я. Из тепловоз шийн техническии даицешка диллача дунен дикагIйолча образецел эшацагIа бац, хIаьта экономически тагеи дIаувзара иклагеи диллача царел дукха тIех а ба. Цун цхьан секце — 4000 гоарa низ. Цо доагаду догор 10—12 процент кIезигагIа да цул хьалхагIа хиннача моделa доагадечул. Дикка сихагIа лелаш я керда локомотив ТЭП-70 тIа хьаяьй централизованни из феца Iалашбара йола система, хIаьта цун кузов моллагIа яр саина яц, рельсашта кIезигагIа Iотхъам бу цо из лелача хана. ХIана ТЭП-70 яхача кердача тепловозий парти Белорусски Среднеазиатски машинаькъашка тохимех чакхдоахаш да.

СУРТА ТIА: тепловозаш вIашагIтоха цех. Укхаза хьабеш латт ТЭП-70 яха тепловоз.

А. СЕМЕХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Бизза пайда эца хиш дехкача лаьттаех

Вай республика дукхагIйола лаьтта тIоадал цхьатарра ца латтача зоне да. Цудухьа дика хьувкъам болаш культураш хьалкхелац хиш ца дийхкача. 148 эзар гектар да хиш дехка лаьтта. Из боккхача мохь гIулакх да. Миштa пайда нийбу хиш дехкача лаьттаех?

1981 шера культураш кхееш 140 эзар гектар хиннай. Цох 5,6 эзар гектара тIа вIалла а хий дилладац. Хиш ца дехкаш дукха лаьтта диеад Сунженски, Гудермесски, Наурски районашка.

ДIадахача шера 1613 гектара тIа дуккьал тIоадал Iоаяра мара хий дилладац. ХIаьта дIайийнача культураш-та лаьрхIа — 76 эзар гектар долча лаьтта. Iилмои практикои дикка хьалха хьахьеккхад дика хьийкъа культураш хьалкхеяра лаьттанца тIоадал Iоаяр а тIаьннача хIамашта хиш дехкар а агротехнически мероприятешца цхьана кхоачашде делга.

Боккха пайда лу дIайийначa хIамаша формаш хувцача хана дехкача хиша. Цар дикка лакхбу хьувкъам. ТIехьа ца доалийташ ший ханнахьа дехка деза хий. ДIадахача шерара ахка чIоагIа йокъал йолаш дар. Июнь бетта шоллагIа декада доладелча гIоне сентябрь бутт чакхбаллалца догIа делханзар. ХьажкIашта хиш дехкилга тIехьадалийтар. Цудухьа цар хьувкъам лоха а хилар — гектара тIара 24,6 центнер. ХIаьта хиш дехкара балхаш шоай хан - ханнахьеш лерттIеи чакхдаьккхад «Шалинский» совхозе. Цига 247 гектара тIа хьалихель хьажкIаш чуйийцай хIаранe тIара 45,5 центнер а йоаккхаш, хIаьта Сунженски района Ленина цIерагIча колхозе 350 гектар хулача кхай тIара хIара гектара тIара 38,5 центнер яьккхай.

Халахете а, дукхагIча боахамашка хан - ханнахьа дехкац хиш. Уж дехка доладу дIайийна хIамаш геттара вочa хьоле кийсъелча. ТIаккха из болх дIаболалу аварийни хьисапе. ХIаьта из гIулакх кхоачашдераш а хиш дехка хоиш бола нах хилац. Уж боахама кхыча участкашкара хьаболлабу, цар браи ца еш из болх лерттIа чакх а баккхац.

Укх тIеххьарча шерашка хиш дехкача юкъе механизмаш йоалаьй. Республике догIаи хьисапе хий детта 1100 тракторех йоахьа машинаш я, кхы а 100 совгIа балха овсайле лакха йола шоай лела агрегаташ я. Цу техникаца 80 эзар гектара хий тоха йиш я. ХIаьта мел тох цар?

ДIадахача шера догIаи хьисапе хий деттача машинашца 51,4 эзар гектара тIа хий техад. 4—5-зза тоха дезача из а техадац бIарчача ахьиина 1—2-зза мара. Культурашта эггара чIогIагIа хий эшача денoшка ахаш машинаш болх ца беш хиннай.

Хиш дехкара режим телхаеш хиларах республике культурай хьувкъам ма боаггIара лакхлац. Хиш дехкача гектара тIара доаккха ялат 8 центнерал кIезиг дукхагIа мара дац, шекара свеклаш — 70, бьацадаараш — 40 центнер. Хиш дехкара гIишлош хьалъячеи уж лелаечеи, балхаш дечеи дIадаха рузкъа меттаоттадац цу геттара кIезигача хьувкъамо.

Цхьацадолча боахамашка хиш дехкачо лаьтташка ка бола ялат дика хьувкъам болаш хьалкхедаьд. ДIадахача шера хIара гектара тIара 44 центнер даьккхад «Родина» яхача совхозе, «Шалинский» совхозе — 44, «Юбилейный» — 41 центнер, Сунженский района Ленина цIерагIча колхозе — 38 центнер. ХIаьта цхьадолча Надтеречни, Наурски, Малгобекски районашкарча боахамаша гектара тIара 20 центнерал кIезигагIа ялат чуденад, вешта аьлча, хиш дехкаш доацача лаьтташ тIара миссел.

Массанахьа а дика хьийкъаяц хьажкIаш: нагахьа санна хиш дехкача лаьтта «Предгорный» совхозо хIара гектара тIара 57 центнер ьыккхадле, «Набережный» совхозе 5,7 центнер мара ььккхаяц, «Шалинский» совхозе хIара гектара тIара 540 центнер шекара свеклош ььхой, хIаьта «Сержень-Юртовский» совхозе яьхараш 41 центнер мара яц.

Цу масалаша хьахьокх Iалама - климатически хьалаш цхьатарра долча хиш дехкаш дола балхаш агротехнико дIа ма дехкара чакхдоахача боахамашка хьувкъам дика болаш культураш хьалихееш хилар, хIаьта геттара эсала хьулнъам нхебу уж тесса ледаеча боахамашка. Цу гIулакха эггара хьалха бехке ба кулгалхой, специалисташ. Хиш дехка балхаш цар лерттIа вIаштIехьа ца дахарах республике 40 эзар тонн ялат кIезигагIа даьккхад, хIаьта шекара свеклаш — 25—30 эзар тонн.

Хиш а дехьаш хьалхеечу юртбоахамаи культурашта юкъе къаьгта йоккха моттиг дIалоац дуго. Из хий дукха делаш культура я. Паччахьаллехено дукха рузкъа дIадахийтад дуга кхедара хиш дехка системаш хьалъеш. ХIаьта я шер-шера хьувкъам лоха болаш кхеду из. ИйсолгIча пятилетка шерашка 30,5 центнер гектара тIара яьккхалле, иттлагIча пятилетке 28,5 центнер мара ньыкхаац. Фуд цун керттера бахьан?

Эггара хьалха белгалданкха деза юртбоахама органоша хиш дехкача лаьттай мо мара дуга кхедара а йоахо еш ца хилар. Дукхача лаьтта дIадув из во фу а тоссаш. Дикол лакхо а йолаш дола фу кхедара деш хIама дац. Грознерча опытно - мелиоративни станце Гудермесски районе дуга кхедеча хиш дехкара, удобренеш тусcара, севооборот леланра, кхы балхаш дара рекомендацеш кийчъяьй. Цо торо хулийт хIара гектара тIара 50—60 центнер дуга даккха. Халахете а, из рекомендацеш шерра балха юкъейоалаьлц.

Боахамашка тоъаш яц квалификаци лакха йола механизаторий кадраш. Эсала я дуга докъадарaн цIендаран, дирал Iайна лаьтташ тоадара эша технически базаш а.

ХIаьта а цхьайолча йоккха балха опыт йолча звеноша толамаш доах. «Гудермесский» совхоза Л. Дакаева кулгалдеча звенос 287 гектарах хIаранe тIара 44,1 центнер дуга даьккхад, совхоз бIарчча хьийцача хIара гектара тIара — 39 центнер.

Дуга хьувкъадара йоакхо лц цу районц «Терек», «Брагунский», «Семеновод» яхача совхозашка: 1981 шера хIара гектара тIара 27,2; 27,0; 18,3 центнер мара дуга даьккхадац. Цу гIулакхо хьахьокх из кхедара балхаш боахамий кулгалхошеи специалисташеи лерттIа вIаштIехьдаьккха хилар, шоай ихоачамехи торонехи пайда ийца боацилга.

БIаьстан балхаш дIадоладара кийчлуш ба кхаш леладераш. Хиш дехкача лаьттай хIара гектара тIа кIезигагIа ялле а итт центнер минеральни удобренеш тоиса еза. Цар дикка лакхбергба хьувкъам. Укх Iан деношна тениам тIабахийта беза хиш дехкаш хургбола нах кийчбора, хиш дехка системаш тоаира, кхы тIа и эшараш дара.

БоккхагIеи дикагIеи пайда ица беза хиш дехкача лаьттаех. Из юртбоахама кулгалхой, специалистий керттера дарех цхьа деккар да.

Х. ЯЛХОРОЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР юртбоахама министерства керттера агроном

Сийлахьча юбилейшта накъадолхаш

БЕРКАТЕЧА ХУВЦАМИЙ ШЕРАШ

Советски Iаьдал эттачул тIехьагIарча шерашка Нохч-ГIалгIайчене хьахиннай машинаш ю металл чакхдоахеи йоккха промышленность. Цунна чуйоагIо машинаш ю, металлообрабатывающи, приборах ю, инструментальни, ремонтно-механически заводаш.

Еррига ча республике арахецаш йолча промышленни продукцех 13 процент яр машинаш ечеи металлообработкаи промышленносте арахецаш я. Цу дакъе 22 предприяте къахьегаш ба промышленносте беррига бола беш болчарех 20 процент. 1922 шераца нийсдича Нохч-ГIалгIайчен машинаш еча промышленносто арахеца продукци 1,5 эзар совгIа тIакхийттай.

Республикерча машинаш еча предприятеша хIанз арахецаш я скважиншта цементаж яра йола хIаанарча хана дIа ма дехкара йола агрегаташ, мехкдаьтта тIоанаш хина делхийта агрегаташ, тракторни прицепаш, автогаражни оборудовани мехкдаьтта чакхдоахачей мехкдаьттахимически промышленноста эша аппараташ, медицински инструменташ, трансформаторни подстанцеш, электросверлилкаш, радиоприемникаш, электрофотографически кхачаи промышленноста эша машинаш, кхы дукхa тайпа машинаш, приборaш, аппараташ.

Мехкдаьтта дегIаахафца дувзадена хьохиннай республикера машинаш ю промышленность. Из хьахилла йолаенай 70 шерал тIех йолча хана хьалха. 1896 шера город Грозне йиете хьалйир чугуномеднолитейни завод. Цу предприяте хьаеш яр геттара атта е йиш йола мехкдаьтта оборудовани, чоалхане доаца ремонтни балхаш дора, беррига цига къахьегаш 30 саг мара вацар.

1920 шера завода национализаци а ль «Грознефтага» дIаелар из.

Ремонтни балхаш деш хиннача заводе хьалхарча пятилетке дукха арахеца йолаелар мехкдаьтта промышленноста эша оборудовани. Къаьнача пIанешIа метта хьалъеш яр керда корпусаш, укхаза дIаувттаеш яр кердагIйола оборудовани. Пятилетка чакхйоалача хана 1922 шераца нийсдича заводе арахеца продукци 70-зза дукхагIа хилар.

Заводерча цхьайолча цехашта реконструкци ярах, кердаяраш болх бе йолаялийтарах укхаза арахеца йолаелар цементировочни агрегаташи грязеви насосаши саина йола чоалханера оборудовани.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка «Красный молот» заводе хьадеш дар герз, ремонт йора танкашта бронепоездашта.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIарча шерашка йовзаргйоацаш хувцалар завод. Хьал а ль болх бе йолаялийтар болат, чон лоаладу, нефтеаппаратурни цехаш, гIона йола цехаш. Керда дIаоттаяь яр укхаза бIаь совгIа оборудовани, царна юкъе уникальни станокаш а йолаш.

ХIанз нефтепромысловни мехкдаьттахимически оборудовани арахецича мехкарча предприятешта юкъе керттерча яр лоархIаш я «Красный молот» завод. Сьавииашта цементаш ярах мехкдаьтта тIоанаш хиш делхийтаран укхаза арахеца йола агрегаташ Советски Союзе меттел доацаз арахьарча мехкашка а чIоагIа лоархIаш я. Заводе укх тIеххьарча шерашка мара а срааьь арахеца йолаьй 60 совгIа тайпара йола машинаш оборудовани. СССР дукхачуна «Красный молот» заводе арахеца [illegible] дошагIйолча стандарташта юкъеяха йола фонтанни арматура.

Шераш латт предприяти. Хьалъяй керда инженерни корпус, фонтанни арматура хьаеш йола йоккха цех.

Республикерча кхаьнагIйолча машинаш еча [illegible] и «Автоспецоборудовани» яха опытно-экспериментальни завод. [illegible]

рессораш чархаш тIера хьалъяра йола йордиигаш, легковой автомобилашта лаьрхIа йола двухстоечни подъемникаш, токхабаь мухь хьатIабахьаш йола устройстваш. Вай мехка эггара хьалха укхаза хьалъй легковой и грузовой автомашинашта лаьрхIа йола подъемникаш.

1913 шера «Русский стандарт» яхача акционерни общества хьаллъьча йоккха йолача мастерских хьахиннай хIанзара «Нефтехимпанчасть» яха завод. ХIанз мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста лаьрхIа йола запорни арматурех тайп-тайпара аппараташ арахецаш йола йоккха предприяти я из.

Ах бIаь шу совгIа хи я Грознески «Трансмаш» яха завод болх беш йоля. Укхаза арахец юрта боахама чIоагIа эшаш йола тракторни прицепаш, водонапорни башнеш.

Республикера мехкдаьтта доаха промышленность сиха дегIааханца дувзаденна а хьалъьй цхьайола специализировании предприятеши мастерскеши. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIарча шерашка хьал а иь болх бе йолалийтай Грознески ремонтно-механически, электромеханически заводаш, контрольно-измерительни приборий мастерскеш, «Металлист» яха завод, кхыраш.

Укх тIеххьарча ткъаь шера къаьстта чIоагIа дегIаенной машинаш ю промышленность. Болх беш йолча предприятешта реконструкци ярал совгIа, хьалъьй цхьайола машинаш ю заводаш Грозне, Гудермесе, Аргуне, Назране. 1962 шера дена город Назране продукци арахецаш я «Электроинструмент» завод, эзар совгIа саг ва укхаза къахьегаш, царех 50 процент бараш гIалгIай мехкарийи кхалнахи болаш. Шерагара шерага дукхагIа хул укхаза къахьегаш бараш.

Аргуне хьалъьй «Пищемаш» яха йоккха завод. Цига арахец кхачаи промышленноста лаьрхIа машинаш, чхьагIара материалаш чулоаттайра йола болата емкосташ, республикал гаьнна арахьа йовзаш я уж.

Машинаш ю йоккха предприяти лоархIаш я Грознера «Электроприбор» завод. Приборашиь шариковни ручкаши арахецарал совгIа укхаза хьаеш я инженерни управленчески къахьегама механизаци яра йола аппараташ. Кийчъяь, техка укхаза арахеца йолаьй вай мехка дика йовзаши чIоагIа хоатташи йола ротационни электрографически машинаш. Цу машинаша дукхa технически документаш кийчду, итташ бола копировальщицаш халача балхах мукъабалийтаб цар.

Республикера эггара къонагIйола машинаш ю завод я Гудермесски медицински инструментий завод. 1965 шера мара болх бе йолаенна яц из. Шерагара шерага дукхагIа хул укхаза арахеца продукци.

Сиха дегIанхер машинаш яри металлообработкеи иттлагIча пятилетке, 1975 шераца нийсдича из продукци 1981 шера 32,2 процент дукхагIа арахецаш яр, мехкдаьттааппаратура — 7,2 процент, цементировочни аппараташ — 28,8 процент, насосаш — 38,7 процент, электрографически аппараташ — 7 процент, электроинструменташ — 4,3 процент.

Машинаш ечеи металлообрабатывающи предприятешка дукха мероприятеш чакхъяхай технически прогресс ярах арахеца продукци дикагIа хилийтарах тIехьа.

Республика хьакъа боахамерча цу предприятешка иттлагIча пятилетка керда техника иланагIа йола шиш эзар совгIа мероприяти чакхьяьккхар, арахеца йолаьй 80 тайпара керда машинаш, оборудовани, приборашш аппараташ. Паччахьал кхеи дикаьа Знак енай 33 тайпарча продукце.

1981 шера цхьоагIча цокъала кхачаллехьа машинаш ечи металлообработкеи предприятешка дIа а оттаьь болх бе йолалийтай 31 механизированни поточни лини.

ЧIоагIа дегIаделар рационализаторски изобретательски болам. Масала «Красный молот» заводе кхаьбена 100 изобретатели рационализатори.

ЦхьайтталагIча [illegible]

лаьтта машинаш, электроприбораш, медицински инструменташ яр.

1986 — 1990 шерашка къаьстта чIоагIа йоаяло ергья машинаш елга дегIадоладара, цу даькъе приборашиь транспортни машинаши елга, машинаш ечеи металлообработкеи хIара шера валови продукци арахецилга дегIанхуаларгда цу гIулакхо, дукхагIа хулийтаргба цу отрасле къахьегаш бараш.

Укх постамагIа дегIанхувла лаьрхIад промышленноста доакъош:

— керда специализированни заводаши цар филиалаши хьалъергья;

— болх беш йолча заводашта реконструкци а еш, царна специализаци кIоаргъяр ларде а хувцаш керда техникаш Iалашъергья уж, эргайоахаргья производствени структура, вIаши гарга а оаш специализаци ергья гIонна йолча производстваштен службашти;

— балха юкъеоза йиш йола мукъа къахьегама ресурсаш йолча районашка филиалаш хьал а еш, заводашка арахецаш хиина цхьайола продукци цига арахеца йолаергья.

Прибораш еча промышленносте город Грозне хьалъе лерхI Минприбора приборах ю завод, шера ЭВМ, СМ яха бIаь миллион сома махка прибораш арахецаргья, йоккхийча интегральни микросхемай ларда тIа хьаергья микропроцессараш, телемеханика устройстваш, пульташи питаши, из продукци арахецаш хургья Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски районашкара филиалаш, цу районашка бахача 10 — 12 эзар сага бе болх Iалаш а беш;

Минприбора Грознески «Промавтоматика» яха Iилман-производствени объединени дIахо дегIайоагIаргья, шоаза дукхагIа Iилмая-тохками, опытно-конструкторски, проектни балхаш дергда, управлене автоматизированни системашта комплектовани яра лаьрхIа арахеца йола ергья специальни технически средстваш, цига къахьегаш хургва 3000 саг, республика Iилман потенциал дикка дегIа а йолаеш;

«Оргтехника» производственни объединене Грознески «Электроприбор» завода шоллагIа аргIа хьалъергья, цо торо хулийтаргья электрографически копировально-множительни оборудовани дукхагIа арахеца;

— городашка Назране, МагIалбике хьалъергья электронни промышленноста предприятей филиалаш, шера 10 миллион сома махка продукци арахецаргья цар, эзар саг хургва цига къахьегаш;

— керда цехаши филиалаши хьа а еллаш Грознески радиотехнически завода шоллагIа аргIа хьалъергья;

— Серноводске хьалъергья метизаши штампованни изделеши арахеца филиал;

— Гудермесера «Мединструмент» завод шер а еш, арахеца продукци кхозза дегIайоалаергья, 7 — 8 эзар саго заводе болх а бергболаш;

— инженерно-лабораторни производствени корпусаш хьалъяр ларде а хувцаш «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод дегIакхувлара чоагIа арахеца продукци шозза дукхагIа хулийтаргья.

Машинаш ечеи металлообработкаи кхыча отраслашка гIолла республике вIашагIйохьа лаьрхIад цехаши филиалаши: химически министерствана чуйоагIача «Красный молот» заводе, гIишлош, нахьюй, коммунальни машинаш еча Министерствана чуйоагIача «Электроинструмент» заводе, яйгача, кхачан, бытовой прибораш арахеца Министерствана чуйоагIача «Пищемаш» заводе. Халхьа боахама дукхача доакъошка реконструкци ярах керда техника из Iалашъярах дукха мероприятеш чакхйоаргья.

— [illegible] йола объединени [illegible] «Красный молот» ГРМЗ, экспериментально-механически завод. Цо торо хулийтаргья продукци арахецилга дикагIа вIаштIехьдаккха, мехкдаьттапромысловни оборудовани технически [illegible] оборудовани [illegible] та.

Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу [illegible] республика машина[illegible].

Н. ГРЕБЕНЩИКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР статистически управлене начальник.

СССР 60 шу, Нохч - ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шиш оаламагIа Россеи юкъехьа 200 шу дизара [illegible] Грозни [illegible] фабрика [illegible] СУРТА ТIА: [illegible] фабрика [illegible] Р. Мусаева, Ф. Шалиева, М. Сайпулаева, И. Омарова.

Н. ИЛЬЕВА сурт.

ЧIоагIа [illegible] айдена мехьесаш тьебоагIа хIара [illegible] объединение № 2 [illegible] Ольга Жолудева [illegible] Щербакова [illegible]

СУРТА ТIА (аьрру агIорахь) О. Жолудева, В. Щербакова.

В. ДЗИСЬКА сурт.

ИШТТА ХЬУВКЪАДУ ГЕНАРАШ

Тахан оаха кепатоахача статья тIа дувц Ростовски областа Зерноградски района Ленина цIерагIча колхоза кхаш леладераш генараш кхедара Iоаманча опытах. Из кхообалхьал РСФСР Министрий Совето.

Мехка вайча районашта мохкай из район ... климатически Iала ... Цу хьехамашта дуща из Iоахацаш совцам тIайIаб НГIАССР Министрий Совето.

Ростовски областа Зерноградски района Ленина цIерагIча колхоза 34,2 эзар гектар лаьтта да, хIаьта цох оахаш дар — 27,0 эзар гектар, 1,2 эзар докъа бежан, цхьа дIатохам дола доахан — 4 эзар етт.

ИттлагIча питилетка шерашка хIара гектара тIара 32,7 центнер кIаь дааьккхад, хIаьта цу кхаьта лахьаргIа йола эксмолIаш 47,8 центнер баьккхаьрхш 21,2 центнер. ТIехкхоачашхьай лаьттани шайбайн кертера продукташ ахарех паччахьална боххарех планаш. ХIара шера 2,7 миллион сома цIена пайда хиннаб.

Колхоза товарни продукцена юкъа йоккха моттиг дIалоаца генараша. Уж кхеду 2 эзар гектар — е дерригех 10 процент хулача лаьтта.

Iилман рекомендацеш юкъа а кхувлаш, дукхача шерашка цу культурай дакъаш [illegible] хьакхьам [illegible] колхоза. ВоргIаьтта шерашка хIара гектара тIара 13,5 центнер фу дааьккхад, баргIаргIчен шерашкахь — 19 дукхагIа, иттлагIча — 22, хIаьта 1981 шера — хIара гектара тIара 23 центнер. Цу юкъа юкъера лаьрхIача шера 3,3 эзар тоннагара 6,5 эзар тоннага кхаьчаш дукхагIа дааьккхад генараш. хIаьта паччахьалкхенга дохкараш 2,5 эзар тоннагара 3,3 эзар тоннага кхаьчад.

Генараш кхедара колхоза лаьрхIа вIаштIехьаьлхаьхкача технологе кертера дагIой мероприятеш цIенхошта. Чакхьдарах дакъа ухь хьандамаш. Цул эттара белгалаа[illegible] дарш дьахьоастале дола.

Генараш дIадуь гуракьа дар алхх тIахиннача тIехьа, хIаьта цхьа дIадийхача юха 8—10 шу дакъа ... Цу тешам ду лоалдда мустанаи роса, чорт[illegible], грибош ята лазараш хIозагIа хургIанара.

Генараш кхедара технологе кертера дар да лаьтта кийчдар, болх дIаболабу кIа чуийца доаллаше а. ХьалхагIа дисмон дуддалкханага обработка ю кхайла, цул тIехьагIа август бетта зоба оах 27—30 сантиметр кIоарга. Шелал лаьтIа лета из шиарзо. НагахЬ санна гурахьа зоаб шаьрьега вIаштIехьа ца доале из болх бIаьсти чакхбоалах культиваторех оста хьисане балха оргаш а ехьс. Цар пошкъостал ду тIоадал Iоалра а лаьтта сихагIа дIоалдалара а.

12—14 градусага дIакхоачаш кIоарга лаьтта дIоахдетча фу дIадера балхаш говза манепраш сиш чакхдоах колхоза. ХIаьта хана хьалха фу дIадуь дукхача шерашка тIадувлача оасарах цIена долча кхашка, оасарах цIена доацарашка — шозза-кхозза цIендеш обработка хьул тIехьагIа. ТIакха из культура дIаера ха 13—20 дийнахьа дIахь, лоал а, бIеха оасар дIадаккхарах хьувкъам тIакхет.

ДIадувча хана генарий фу кхал тIа боаррамагIа дIакхоачийт. ДIадера норма оттаю, майсью пхьан погонни метра тIа кхо зIарг тIадаргдолаш. е гектара тIа 35—40 эзар бальоагIа курйолаш. хIаьта фуна лаьрхIа гектара тIа — 20—25 эзар. Уж агротехнико дIадехараш бовхьонца кхоачашдича вIаштIехьдолча эттара дикагIча тайнара кхай тIара бальоагIаш минеральни хьоамалца сердалонца, тIоадалца Iалашъе. Колхоза специалисташта хетачох, дарех цхьа звено толлайча генарий хьувкъам лоаху, хIаьта листа тIалаьнна хилча цо эттара хила ца дезар а хулийт.

ДIадувча фун дикалга хьежже хул кхай тIа хьатIаньина баьцоаглаш Цудукъа колхоза калибровка яра цIендары механизмашца дойя е. деррига фу култашца хермие чакхдоахк. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт 1000 фийтах 90—105 грамм доаал хилийта а дIае уважцIена материал хьакъоастае а.

Боадаме кхеду «Передовик» яхача сортах дола генараш. Уж да В. С. Пустовойта цIерагIча Ерригсоюзни даьттай культура Iилма - тохкама института селекцех. Института боахамашкара хIара шера ийду цу сортах дола алита фу. тIаккха из дIадуь фуна лаьрхIа долча 50 гектар хулача лаьтта. цига генарий хьувкъам кхьесгIа ламха хулийта эффективни гIулакх чакхдоахк биологически хьисапе минеральни элементашца хьаьнал лаах а йийя. Цхьан гектара тIа 180 килограмм азоти 240 килограмм фосфори техача 1000 генарга дозал ланиду. дIадерии хьувнъам биларен диннал ланилу, хIара гектара 2—3 центнер тIаккет хьувкъам.

Цхьан шера тIадувлла оасар доххадара генараш тIадаладехьа хьаргаьрг а боаллаш махка боанхъ. ХьатIадоагIача генарий цIерогашта ю ца дара деррига ха 2—3 дийнахьа дIадийна дахьда дола. Цу юкъа из болх чакхбахкдара колхоза СУПП-8 е СПЧ-6 яха тишпина сеялка вIашагIIхотт. Маххаш дахьачула тIехьагIа дIадийна фу Iотоладу ЧIоагараш йоаххача катокашца.

МугIарашта юкъера обработка ю осте хьисапе балха органаш йоадхача пропашной культиваторашца. хьалхара яр — 8—10 сантиметр. тIехьагIа ераш 12—14 сантиметр кIоаргал долаш. ТIадаьнначи генарий хьалега хьенна 1—3-ла ю хIара кхай тIа культиваца. Оасар дIадаккхара, генарий бальоагIаш лакха температура йолаш оттача хаоттамаш лоралда гуйнаш деригаца гуйнаш ду.

Минеральни удобренеш дикагIа пайда эцар духьа. фуна генараш дIадийначеи индустриальни технологеIа леладечи участкашкара дIайихкхьа. удобренеш тувс алкха баьцоаргIай оалашта тIакхоачаргйолча тайнара. Органически удобренеш товс генараш дIаделкхьа хьалда дIайийна хиннача хIамашта кIал ТIаккха генарашка кхоач юхе йисьь хьоамал.

Овлашта генахьара лаьтта минеральни удобренешца хьаьиду мугIарашта юкъе обработка еча хана удобренех хии растворш а еш. ХIаьта цхьан гектара тIа 300 литр хий теха 35—40 килограмм алот тох. Генараш хьаьд ПСП — 1,5-и 34—103-и (лоалдар) оборудованеца хайтхьача алхх чудаха комбайнашца. Группосой цхьацхьа бу оаьх. 10—15 дийнахьа чакх а боаккх. Генараш ЗАВ-40 хьажа пунктанашка гетдара цкха цIенду. хIаьта алхх тIехьагIа гишдадашка дIаоттаду, цул тIехьагIа хьалторе дIахьадха долаш.

Тракторна — кхаш лоладеча бригадашка юкъе а йолхаш, массалара механизированни звенош а колхозе генараш кхедара алхххорре - премиальни хьисапе алапеш а тIахаш. Шу чакхдаллалца хан хаакхахь дIаргIа тIахаш шу чакхдаьлча баьча балхах дIахкача продукцехи оттаьча расцеихах переиенчет ю. Планал совгIа хьувкъам кхадьича хIара механизатор долчаш совгIа хьакхача продукцехах 5 процент хьонш ду. Звеношта юкъе 10—15 шера генараш кхедаш опыт йола 1—2 механизатор кхул. Цар хьувкъам чакдалехьа чакхдоах деррига комплексагIа дола балхаш. Юкъера лаьрхIача цхьал звенона 185 гектар генараш кхоач.

Дукхача шерашка колхоза эттара дукхагIа пайда ду генарашна. Иштта, иттлагIча питилетка хIара шера еррагIча культурашка бениача 2,1 миллион сом цIенача пайдах генараша бенивр 678 эзар сом е 32 процент ба. Цу культура рентабельность цу шерашка лаккъенияй 187 процентагара лаьна 259 процентага кхаччаша.

Генараш кхедара агротехнически комплекс цIенхашта чакхъяхарах районе эттара лаккагIа хьувкъам болаш хьаккхею колхозо из культура. массаш а кхоачашъю цун фу паччахьалкхенга дохкара план. 1980 шера план кхоачашъьяй 104 процент. хIаьта 1981 шера — 107 процент.

Генараш хьувкъадара Ленина цIерагIча колхоза опыт Зерноградски района кхыча колхозашкеи совхозашкеи юкъеккхьаш я. цудукъа областа кхыча районашкарча боахамел дукхха дикагIа хьоккхамаш даха вIаштIехьдаьннад цар Иттлагiча пятилетка шерашка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 18,7 центнер генараш дааьхад, хIаьта 1981 шера — 19,2 центнер. ИттлагIча пятилетке хIара шера 3,2 эзар тонн фу паччахьалкхенга дукхагIа дехьад нIеслагIа пятилетка шерашка дехьачул.

ХIаьта еррига Ростовски областа хьанийнача генарий хьувкъам лоха ба, планагIа хила безар 13,3 центнер болаш 11,3 центнер мара хиннабид из юкъера лаьрхIача иттлагIча пятилетка шерашка.

Ленина цIерагIча колхоза опыт Российски Федераце товарни генараш кхедеш йолча массе а доадашкарча колхозашкеи совхозашкеи шерра дIахоаржас ба. РСФСР тайп - тайпарча районий башкалоний лаьрде а лувцаш колхозе генараш кхедара лелаьча технологе кертера принципаш кнкъе а яхувлаш. Iилмо еша рекомендацеш цIенхашта кхоачашйойя, уж дукхагIа кхедс а паччахьалкхенга дохка а йиш хургья.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Вай доттагIий гIулакхаш

ДАЬХЕНИНА ДОЛА КХО СОВГIАТ

[illegible]

НОМЕР ЦАI ЙОЛА ГРУЗОВИК

[illegible]

ДОККХАЧА ДУНЕН КОР

[illegible]

ЦIЕЧА ЛАЬТТА ГАНЗ

[illegible]

Андрей АНТОНОВ,
ТАСС корр.

Гавана.

Къаьвегама Хайфон — Вьетнама «форди ноанаIа раш» — геттара дуйрина йоал сома. Іурре а дей уницаш тIаннI [illegible] велосипедисташ; порте кхача сиха ба чкъаьрий лувцараши докераши, промышлении предприятешка — машиннкъераши цементинашш, кассашкеи аудиторешкеи — дешархойи преподавателаши. Къамотта берий беша ухьа нагий бераш а долх мехка эттара шерагIа аьрмача цу транспортаца, лаьрхIа аьча сидене тIа нарглатагIа хургIалаш Iо а хайше.

В. ВЕЛОВОЛОНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кхоана Гаване (Куба) хьаела профсоюзий дерригдунен X конгресс

Профсоюзий Деррнгдунен федераци (ВФП) — [illegible] профсоюзий объединение а. Из хIоттадаьнад 1945 шера октябре Парижа хиннача профсоюзий Деррнгдунен I конгресса. ВФП кхоллайтьаьна дIа яхара 1949 шера 2 октябре — Уггар тIаьхьа да. Цунна гуйнагIа тайп-тайпара социальни системаш йолча — социалистически, капиталистически, дегIайбутача 82 мехкара 91 хьаьнна профцентр. Укхараш а лоахьача — 200 миллион совгIа член. Советски профсоюзаш 1945 шера дола ВФП член а. ВФП зеделца шерашка 9 шера цуьна гуттара йола профсоюзий Деррнгдунен конгресс а [illegible] Генеральни совет шера. [illegible] Исполнительни органе — секретариат.

Правительства йоацаьча организацешта дикагIа вIаштIехьдолча ВФП доалашаьча хьоала Iоалаш а профсоюзий Деррнгдунен хьалхарча хьерга объединение (МОП).

ВФП цул консультативни статус йолаш а ООН дукхача специализированни учреждении — ЮНЕСКО, МОТ, ЮНЕСКО, ФАО [illegible]. Цу хана лола Деррнгдунен Советно демократически хьогал деррнгдунен федерацеш кхоттара.

ВФП президенталь — Шандор Гашнар (Венгри), генеральни секретара деккараш [illegible] — Ибрагим Захарин (Судан), секретарех цхьаъ — В. А. Аверьянов (СССР). Официальни даьзду мотташ французски, англии, испански, арабски. 1949 шера «Деррнгдунен профсоюзий болам» яха хIара бетта арадувлаш журнал, «Пресс коммюнике» яха кIирд цхьа арадувла информационни бюллетень хьадараш.

Профсоюзий Деррнгдунен X съезд хьалхарча деррнгача меттий профсоюзашта лаьрхIо. мичахьа чуйолаш, мотт агIо ориентаци социальни системех йолаш уж чиларах тийша хIама доацаш. Из хургья дунен хала хьашта юхьерча профсоюзий болама деррнгача истори чухь эттара дукхагIа вовлаш чуболгIаш йола форум. Цига дакъа лоацаш хургйа 430 совгIа профцентрашкара викалаш, 144 махкара нах.

СУРТА ТIА: ВФП генеральни секретара деккараш йолча Ибрагим Захарин Советски махка мел кхоачача журналисташца пресс - конференца еш хана, аьрру агIорахьа — ВЦСПС секретарь А. М. Субботин.

В. ЗАВЬЯЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ДIАВАККХА ЯДЕРНИ КХЕРАМ

[illegible] Шоазагlа дале, адамие ядерни катастрофа доаншашка тIертача Пентагона юадалча ялавашта духьалла баьхнаб деррнгача дунен тIара нах. Машар бахьан долаш кхоьсам лоаттаберии мугIарашта угот къахьсгамхой керда - нарда отрядаш, тайп-тайпара общественни, политически, дина а доста кийн а викалаш бола берригача дика укхаш йола нах. Уж чIоагIа духьала ба США-е ега материальни тIема кийчонна, ядерни долча а моллагIа дар санна долча а гераашта юкъера доазонаш дIадахара, ядерни гера юкъедоаладара наькъ тIара морально - политически духьалеваш дIаяхара, кхьметтел бахача нана «эттара хьалха тохара» из юкъедоаладе метаргда ала гIертара а тIаерзаль йолча цар доктринашта.

ТIема духьалара болам мел чIоагIа баьрмаб хьахьокхаш хIама да кхьметтел дIадахача алхха цхьан кIирагIа а Вене чакхъьяйна гераш дIадахарем кхоккам кIальбарем хьакъехьа кхамальлаш деш хиннa деррнгдунен конференци, «Атомни Iожала кхерам тIаьттаб вайна массанена а — Iилмахой машара гIулакх деш баь яхача дешагIа Гамбурге чакхъьяйна Iилман сесси, гераш Iоадара духьала Деле хинна гергача истола заседани, кхьяраш санна йола лоархIаме акцеш хиннa хилар.

Москве хиннай 1979 шера дIадоладаь хинна кхохкам кIальбара, гераш дIадахара, машара тIехьа лоаттабеча кхоьсама проблемех дола къамальлаш дIахо дара вIашагIкхийтта Социалистически интернационала Консультативни совет. Совета викалаш тIанйца хиннаб КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхьарча Совета Президиума Председателя Л. И. Брежнева. Цо цар тергам тIабахийтаб НАТО блока кIомзарча гIуллакхаша, эттара хьалха цун кертерча ида — США-е лелаьча гIулакхаша массане а юкъарча машара гIулакха тIаоттабеча кхерама. Вай мехках аьча, Л. И. Брежнева белгалдаьккха ма хиллара, КПСС XXVI съездо чIоагIбаь Советски Союза принципиальни никъ машар чIоагIа лорабарех латтаб. СССР дIахо йодана хьа а кхурьа съездо тIаьийца дена машара программана. тIема кхераш кIальбе, машар чIоагIбе, къастам кIальбелла кIомзарча а гIертар ерда ххадда йола инициативаш кхоачашъяр.

САЛЬВАДОРСКИ СОНГМИ

Гажоцильц [illegible] политикагIа кхьхьа [illegible] юкъе [illegible] цхьа цIи — Морасан. Из — Сальвадора махкбоалехьара департамент я, укх деношка хIама баь ма хиллара, цига мел баьа нах а тIехь йоаьль хIалаланнай нна юрт. Цу цIий Iоухийташ дий дахьа моттиге бе герт доацаш йола эзар гаргга саг вийнаьхкамах, бокхийн нах, бераш.

Цхьан хана деррига дуне вIашдаха дар шоллагIа дунен тIема лаьттача шерашка гитлеровцашна цига бала наз а тIехь йоаль хIалаьнь французски Орадури чехословацки Лидицин санна. Сонгми яха вьетнамски юрт хIалакъяь дIалихкарах. Хана фашистий гIулакх хьалайцача американски Iаьрахоша Сонгмера вьетнамцаш бол а бий СальвадоргIа шии залкъа духьала тIом беш йолча реакционни хунтана хьажамаш ду, ниструкташ ю. Духхьал из бахьан долаш боахьина гуш я Моралье американски карателаша цIий Iоухийташ лелаю мехкеш.

Хуйта кIантилаша дав зулам бIаргадаккхачьа, дага доалаш дикка висача цхьанне дувцар иштта да. «Духхьал дIа тIа а етташ бе гера доаца нах бовбора цар, тIаккхача аттагIа болча е къоанох, е кхалнахах, е берех къа а ца хеташ. Цигара кIалхарвала аьттув баьниначов американски вертолеташца тIехьа а баьле пулеметаш еттар. Из Iазал бийсанна а лаьттар. Сага оаз кIеазига а хьехедачахьа тIема ала тIаболаборъ».

Проамерикански хунта Iаьдала кертгахь латтача хана деш 1979 шера октябре деш деррнгаш а Сальвадоре оаккхарий хьисапе вийнав 35 эзар совгIа саг. Хунта леладу ахь дола зуламаш Вашингтонски администрацеша дика ховш дале а президента Рейгана укх деношка США конгресса кулг а хадаь официальни заверени синай, «сага бокъо лорадра даьнъе прогресс хинай» Сальвадоре аьнна. Уж шийна ховшие а буаца оалаш президента яхаш хиннаб сальвадорски палачашта тIема новкъостал дара дукха мал лоаш йола керда ассигнованеш конгрессара йоаллагIе вIаштIехьдаккхара.

США-ра цIена уйлаш йола берригa нах, деррнгача дунен тIара бараш а санна Вашингтоно духьала хоаи а духьахьаш кхьелагIа тийша бола лелабаро эгIазбига ба Сальвадорски хунтана тIема новкъостал де дезаш хилар «дIадовлийта» паччахьалкхен секретарь конгрессе водача хана цунна духьала аьнна хиннай дукхадали кпкъе бола американски общественноста демонстраци. Демонстранташ хиннаб «Сацйа Сальвадорера США интервенци!», «Сальвадора цун цунд юкъбайнга гIертар Рейгана администраци» яха долунгаш бе а лоаьхаш.

ЧIоагIа эгIазбаьча ба цхьаболу конгрессменаш. Царех цхьанне — [illegible] аьнна хунтана Iо дар — из конгресса цхь дари американски законаш теладари да. Сага бокъоний малагIча «прогрессагIа» дувца йиш я аьннад конгрессмено, дерригача дуненна бIаргa а гуш къалокхи бераши доадеш латташ хила!

АГРЕССОРАШ ЦУН ГАДОАХАЧОАЛ ЭХЬ ТIАЭТТАД

Шиъ бутт гаргга ба я ВIашагIкхийттача Къамий Организаци дешь повестка тIара Сирийски Голански лакхаленашта Израила анинекси яра хьаныкхьара доаш ю ца доала. Цу Тель-Авиво тIехьхьара ныча агрессивни акце дIахо яхь а чIоагIагIа ирбаьб Гаргарча Малхбоалера кхоакьм, хIаьта дунен халкъашта юкъера шерра общественность чIоагIа эгIаз а йигай.

ЗаконагIа йоаца ший решени Израила хьанхайнальча хана ООН Кхерамален Советo чIоагIа харцахьа лоархIаш йийцар из зуламе акци. Цу хана ВIашагIкхийтта Штаташ гуччахьа духьала йовла лоархIалац Совета решенена. тIакагIа шоаш вIашагIйоллаш хинна проарабски политика талхар кхераш. Цхьабакъда, цу хана а бокъонца гуш хиннад израильски военщиней цун экспансионистеи амбицеши духхьал Вашингтоно могальтеи могеши йолгеи. Из кхьгта хьахьоих Израила Голански лакхаленашта анинекси хаелья халкха ВIашагIкхийттача Штаташа цунца йоаваш йолча «Стратегически цхьана гIулакхаш лелдара хьанкъезкьарча меморандума» кIал кулгаш яадаро. Израильски агрессорашта из хилар дIахо де дезачоа хьалхабаьккха никъ санна. Ма дарра аьлча Голански лакхаленашта аннекси е гIортийтара Израила провокаци яьр США яр.

Цу акцена Вашингтон мотт́ийта «эгIазъярах» цхьаьне а тамаш язар, хIаьта из мел мах болаш хIама деррнгача дуненна къаьгга дIагучадаьлар израильски агрессора хьакъезкьара эффективни санкцеш тIадарах дола доаш Кхерамален Советa дувца оттадешше а. США-е цу саахьате духьале а я хьалаца ца туташ йийтай дукхxа дукхагIа йолча дунен общественносто могаеш хьалхьаца из решени.

Блокех дIакхеталаш йолча паччахьалкхений дикагIа специальни группа инициативагIа Ассамблее юащийта оттаьай агрессора чIоагIа Iотьлам бе лердIаш йолча резолюце проект. Цу тIа Кхерамален Советe США-с лаьа хинна позици — Тель-Авиво духьала йинза прейоаццие санкцеш хьакъезкьара реашеш тIакцара духьалахьар — чIоагIа харцахьа лаьрхIа из Iеш иштта харцахьа доазгI тIехь - тIехьагIа дукхагIа Израила деш йола американски политически, экономически, финансийи тIема, технологически новкъостал а. Документа тIа бе сургаш паччахьалкхенашка — ООН членашка бехк израильски агрессорашке деррнгача гIуланкаш хоададар хьакхькьара тIахьехам.

Ассамблее дискусси деррнга я лелаю тешал ду агрессора цун гадоахара шоаш цхьа баса хилара.

Г. ШИШКИН (ТАСС)

НИЙСАЧА НАЬКЪАГ1А

Хьалхадоаг1ача шеранца: СССР хьахкина 60 шу, Нохч - Г1алг1ай автономе 60 шу, Нохч - Г1алг1айче шийн лоамаг1а Россеца юкъеяха 200 шу дизара наькъаболхаш Лакха - Нойперерча юкъерча школа хьехархоша теркам т1абохийт дешархошта Нохч - Г1алг1ай чен революционни, т1ема, къахьегама традицеш йовзийтара а уж вахара юкъехкуларa а.

Дешара шу д1адолалуш берашта т1адиллар шоаш бахача юрта истори тахка, цу юрта Советски 1аьдал оттар, школа тьахилар тахна.

Цул совг1а, берашта хьалхашка оттадир «Са юрт граждански т1ема хана», «Сийлахь - боккхача Даймехка т1ем т1а дакъа лоацаш хинна са юртахой» яхача темаех материал гулъяра деккар. 7—10 классашкарча дешархоех латтача нийс экспедиционни отрядо д1аболабир из болх. Дикка лаьккхар дешархой общественни хьинар, цар кхетадир шоашта т1аделла г1улакх бехктокхаме долга.

Терко эшаш г1улакх да доттаг1ала хам беш, кхыдола къамаш лоарх1аш хургболаш дешархой хьалкхебар.

Хьехархой коллективо кийчъяьй интернационализмах йола «Фуд из — патриот хилар?», «Мишта эсне я национализм» яхача а кхыча а темаех йола диспуташ чакхъяха.

Цу диспуташа к1оарг1а кхетадайтарга дешархошка бокъонца вола интернационалист мишта хила веза.

Ишта лоарх1аме да берашта къахьегама кхетам балар а. Школа комсомола комитета, дирекце «Верхненаурский» яхача совхоза кулгалхошкара дийхар берашца производственни занятеш д1акхахьар, дикаг1болча болхлоша шоай говзал берашта д1а1омаяр.

Цу хана дена дешархой каст-каста п1ашаг1беттаду боахама къахьегамхошца школе а кхашка а. Совхоза кулгалхоша лаьрх1ад шоай комсий кхашка бераш 1унал дергдолаш участок къоастае.

Цу т1аьтара ира а хьегаш, зика деша а дешаш хьабоаг1а къона наврцаш, юртарча юкъерча школа дешархой.

М. ХУМАДОВ.

ШКОЛАЙ ДИРЕКТОРИЙ СЕМИНАР

Укх деношка Назранерча № 4 йолча школе хилар дешархошта идейно - политически, интернациональни, атеистически кхетам баларах йола районерча школан директорий семинар.

Семинара доакъашхошта хьалхашка дешархошца беча кхетама болха хьакъехьа доклад йир школа директора Б. М. Шадыжева. Цул т1ехьаг1а цу школа хьехархоша хьаьшашта гайтар шоаш урокаша кхетама болх мишта буз а урокаш д1а мишта хьу а.

Школа дешархоша семинара доакъашхошта гайтар шоаш классал арахьара мероприятеш мишта чакхйоах. Царех яр 5 «а», 7 «а» классаша д1айихьа «Тха баьццара доттаг1а», «Минута хаm» яха классни сбораш, 9 «а» классо чакхдаьккха «Доттаг1ал а яхь а» яха классни сахьат. Къаьстта доккха шей хилар дешархошта «Тхоай город йовзийт» яхача устни журналах.

Цу журнале дакъа лоацаш хилар Къулбаседа — Х1ирий республика столицерча № 8 йолча школа дешархой.

Хьаьшашта шоай город йовзийташ школа дешархоша уж богар П. Ахриева ц1арг1ча «Электроинструмент» яхача заводе, трикотажни фабрике, т1ема а къахьегама а сийлен музее.

Шоаш беначa наьъа дег1ара раьза болаш ц1ебахар Орджоникидзера дешархой.

СУРТА Т1А: № 8 йолча Орджоникидзерча школа дешархошта Назранерча трикотажни фабрика закройни цеха болх гойташ я фабрика кертера инженер В. Бондарькова.

С. АРЧАКОВ.

УКРАИНСКИ ССР. Черниговски область. Укх шера эгара хьалха Нежински районерча 32 школе деша дахкад ялх шу дахьна бераш. Подготовительни нулевой классашка уа. 1омаду лаьрхх1а кийчъьлча программаг1а х1ара денна йиъ урок а луш к1ира 5 дийнахьа.

Урок хул 35 минута, х1аьта урокашта юкъерча хана бераш ловзараш долча ш1аг1а е ара ловзаш хул. Делкъийга х1ама диачул т1ехьаг1а наб еча корпусе салоlаш хул.

Е сурт даьккхад Нежински районе дикаг1ъярех йолча, нулевой классашка дешаш 50 бер долча Вертиевски юртарча юкъерча школе.

СУРТА Т1А: математика урок йолча хана.

Ю. ОЛЕПНИКА сурт. ТАСС фотохроника.

ХЬАЛХАШКА ЛАТТА ДЕКХАРАШ Д1А А ДОВЗИЙТАШ

Дукха ха йоалаш хилар «Знание» общества Октябрьски районни правлене отчетно-хорижамий конференци.

— Беррига идейно - кхетама болх, — аьлар конференце доклад дича правлене председатела Л. А. Афонина, — шера оттаьь хиннача перспективни комплексни планаг1а баьб. Чакхдьишача шин шера «Знание» общества тайп-тайпара тематика йола 12000 лекци ийшай. Идейно - политически болх чакхбоахаш хиннаб 1илма хохкама института болхлой — 130 саг, хьехархой — 483 саг, инженераши техникаш — 220 саг, дукха лораш, юристаш, экономисташ.

КПСС XXVI съездо хьалхашка оттадаь декхараш, парте чура а арахьара а политика шерра д1айовзийташ хиннаб идеологически б1ухой.

«Знание» общества Октябрьски районни правленена чуйоаг1а 48 юкхьанцара организаци, цар 1277 саг чулоац, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ, «СевКавНИПИнефть» институте №№ 46, 31, 30, 53 йолча юкъерча школашка, СГПТУ-2, машинаькъа Грозненски отделене йийшачи лекцей к1оарг1а чулоацам хиннаб. Общественно - политически болх беча укхаза пайда ийбу дикаг1йолча формаехи методехи. Цу г1улакхо п1аштlехьдаьккхад КПСС чура а арахьара а политика, дуней халкъашта юкъера хьалаш, общественни 1илман лардаш наха шерра д1айовзийтилга тоаде. Цу темаех йола лекцеш т1а-т1а дукхаг1а хул.

Районерча юкъерча школашка, профтехучилищашка, 1илман а культура а учрежденешка таханарча дийнахьа болх беш я 11 халкъа университет! Къахьегамхошта интернациональни кхетам баларах лаьца укх шера 47 циклах лекцеш ешаргъя укхаза. Н. К. Крупская ц1ераг1ча культура Дворецe районни общества ю общественни - политически чтенеш парте съезда материалех лаьца хургъя.

Укх шера дезду СССР 60 шу, НГ1АССР автономе 60, нохчийн г1алг1айн шоай лоlамаг1а Россеца юкъебаха 200 шу дизара юбилеш. Цунца дувзаденна лекционни пропаганде дикка моттиг д1алоацаргья моттигерча партийни организацe исторй, нохчийн г1алг1айн къамаш дег1аахарах дола историй 1омадара.

Районерча массайолча школашка, профессиональнo - технически училищашка хьайийллай даьшта - ноанoшта йолча педагогически всеобуча халкъа университет. Укхаза ешача лекцей тематика я: «СССР хьаеча П. И. Ленина лаьца дайъа», «НГ1АССР-е ленински къаман политика чакхьлхарах доьшца бераш», къычраш.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам луча хьинаре дакъа лоацаш ба лекторий: А. Ф. Васева — № 16 йолча юкъерча школа хьехархо, М. И. Степанова — № 20 йолча юкъерча школа директор, Н. М. Урилов — СГПТУ-7 парторганизаце секретарь.

Т1ема а революционни а традицеш д1айовзийташ тематически сайреташ чакхйоах районни организаце. Кагирхошта патриотически кхетам луча белгал-а бьн на къахьегаш ба лектораш Н. Н. Каменин — погикомата болхло, Ю. А. Дериглазов — № 100 йолча юкъерча школа парторганизаце секретарь.

Отчет еча юкъаг1а хаддаича терким т1алоатабаьб 1илман - атеизма дешашта а. Х1ара шер-шера материалистически кхетам луш районе 400 гаргга лекци еш. Лектораша - атеисташа ешача лекцей укх тойнара темаш я: «Дина чулоацам а из хьаблараха», «Дин коммунизми». Из болх дика беш ва лектор-атеист Лалаев Рамзан Иранлович — къоламетала барий школа директор. Ишта районе каст-наста лекцеш еташ худ «Знание» общества республикански организаце атеисташ - лекторош ЧИГУ доцент Е. Н. Каницкий, лакхерча курсашка деша баг1а студенташ. Кхуаш боаг1ачарна атеистически кхетам дулга дика п1аштlехьдаьккхад № 53 йолча юкъерча школа «Знание» общества юкхьанцарча организаце. Ишта дика болх бу № 25 йолча школа юкхьанцарча организаце а.

Районе пропагандистски болх беча хьинаре дакъа лоацаш ба медицински балхахой. Царех 250 саг ва естественно - 1илман знанешта пропаганда еш. Районе мел бахаш бола нах санитарни просвещене чулаьцаб.

Цунна цхьана районни организаце балха т1а къоастадаиа а дукха дешаш да. Х1ана а ала йиш яц общества цхьаболча членаша еш йола выступленеш хила езача тайпара идейно-теоретически а 1илман а к1оарга чулоацам болаш я аьнна. Из дувцаш дар Р. В. Мухан, Х. Х. Исраилова, Т. Н. Позднышева, кхычар дах къамалаш.

Химзавода, электромеханически завода, кога г1ирса фабрика, ДРСУ юкхьанцарча организацей эсала бувзам ба 1илман учреждeнешца, царца цхьана ухтта а еш, мероприятеш чакхьлхац. Лекцешка ла а дуг1аш, царна рецензировани елга п1ашт1ехьа ца доаккхаш моттигаш я.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш д1адахара лаьрх1а мероприятеш т1айийцар конференце. Правлене керда состав хержар.

М. ПЛЮЩ.

Тоалуш, хозлуш латт юрт

Хаза дай Малгобекски района Доланоарча бераштa, къаьстта д1амаг1марна, юрта йисте хьалча школе яха, х1аьта школа, цул совг1а, тиша, къе яр. Цу хьакъехьа каст-наста къамаьл хулар районе кулгалдеш йолча органашка.

Х1аьта х1ана юрта чувоалача, аьтта онс1оралья б1аргаго йиш я юкъерча школа лаьха, хоза здани. Керда школа хьайийллар укх шера дизарь бетта. Школа 946 моттига лаьрх1а яле а къаьнарча здане юкхьанцара школа хьайилла яле а, берши к1анлле а дзарнел т1ехдаьннад укхаза.

Беранта дешара эшаш йола хьалаш доладе за кердача школе: парг1ата классаш шенни, лабораторни балхашта лаьрх1а кабинеташ, мастерской, спортзал, столони.

Школа йоа хьалйи ехиая хала футболах ловза стадион, дешархоша д1аесiпй хьалхара гаьнаш.

Доланоара нах дукхьал школа хьалъярца г1адбига 1ийнаяи вай пачхахьалкхе укх шера. Юрта юкъе хьал а дь болх бе йолаенай нерда универмаг.

600 квадратни метр д1алоацаш йолча йоккхача универмаге а промышленни в культтоварашh чудолаши отдел.

Шакхе а совг1ат юртарча къахьегамхошта даьда — Нохх юрта Совета председатела Гунаев Дауда 1умара — Иллача хина укх объекташ хьалъерь даларах дошхий ду оахa тхоаш.

Хода я дог хьоастам я да тахан юрта сибат.

С. ТЕМИРХАНОВ,
Малгобекски винсовхоза инженер.

РЕДАКТОР
Т. А. ТЕБОЕВ.

СПОРТ

ЮБИЛЕЯШТА ХЕТАЯЬ

«Трудовые резервы» яхача шийн лоlамаг1а йолча спортивни общества республикански Совета д1айолалый СССР-а, Нохч - Г1алг1айчен автономе 60 шу дизара, нохчийн г1алг1айн шоай лоlамаг1а Россеца юкъебахa 200 шу дизара хетаьь профтехобразовани дешархой XI спартакиада.

Кхаь этапах латт спартакиада. Хьалхарча этапе спортивни лхьаш хургъя профтехучилищай дешара группашта юкъе, шоллаг1а яр — профтехучилищай заведенешта юкъе, кхоалаг1а яр — Российски Федерацe спартакиадо финале.

Д1айолаеннай истола т1арча теннисах йола яхьаш. Цига дакъа лоацаш йолча к1аьнкий цхьайтта команда юкъе хьалхара моттиг лаьккхар № 3 йолча СГПТУ дешаш болча лаосцаша. Шоллаг1ен кхоалаг1ен моттигаш кхаьчар № 1 йолча технически училищан № 11 йолча СГПТУ-и теннисисташка.

Д1ахо хьош я спартакиада лхьаш.

ФИНАЛЕ ДАКЪА ЛОАЦАШ БА

Массехк дийнахьалхаг1а Грозно чакхъяьлар спортивни акробатиках йола Россе Къулбехьарча зона чемпионат. Цига цхьоалаг1ен - кхоалаг1ен моттигаш яьха акробаташ ба х1ана город Курганерча Российски Федерацe финале дакъа лоацаш. Нохч - Г1алг1айченера цига баха ба СССР Кубок лахьха спорта дуней халкъашта юкъерча классий мастераш Бабина Ирина, Хамзатова Аьсет, Коровин Андрей, Слесарев Сергей, Фисюк Игорь, Пастухов Юрий.

Суда залера

Х1АРАНЕНА ХА ДЕЗА

СССР Конституце 19-ча статья т1а ладаь да: «Цхьанне а бокъо яц ше в1ахьий хилар дукхо а кхыча алхха шийна йолча г1онлех дукха а социалистически доалахьенах пайда эца».

Халахете а, х1ана а ший слу пайна юкъе пачхахьал кхеп руза лечкъа а деш цуи чотах баха г1ерта нах.

...Грозненски района «Родина» яхача совхоза клуб Дукха нах гулбеннаб укхаза. Суд еш я 21 шу дахьиначa цу боахама шофера Абатаев Лечи Мусаевича. Фу даьд цо?

Т1ехьара 1аьаш чулцаш ха хиннай. Н. Ш. Хабулаева кулгалдеча бригадера 1аьаш д1ахьахьа нахийта хиннай Абатаев, цо ше лелаю машина еш хиларах вора! тони мухь баха шил бола керда «ГАЗ-60» маркех йола машина а еца Бригаде из 1аьех етта я етта харлагахь нахан Абатаев, машина ела дагахьа. Цига цунна г1алеиан йоалаш йолна цхьа саг 1аьаш машина 600 сомах шийга йохьа аьна декар дола цо. Совхоза территоре т1ара машина аранихха цилатоаум латтачa г1олла бодар мара кхя шиен боааш на хиина Абатаев ракза хинааиан юкхьанца. Цхьабаьча, шахь хьахила т1аиенаро шоола д1а т1айийча, барт хиилад цунна юкъе.

Совхозерa [illegible] т1ехьаг1а Абатаева [illegible] машина х1ара кхачча [illegible] 1аьаш [illegible] 318 сом [illegible]. Шоллаг1а [illegible] Абатаев 1аьаш машина [illegible] бригадира [illegible]. Цунах хоам оаьд но милице участковий инспектора. Хий на [illegible] Абатаевна чулацам кхо шу ха техан.

Х1ара [illegible] социалистически даладахьна [illegible] цхьабехьа тешш хургъйа!

Цу йа ц1ена [illegible] «Родина» совхоза [illegible].

М. ХАМАТХАНОВ,
халкъа заседатель.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Говза кулгаш».
10.15 — «Саго мий ц1овв хуьш». Телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери. «Х1ада».
11.20 — «Лаца латтар кхоччашихча». Фильм-концерт.
12.20 — «Кердадараш».
13.20 — «Кердадараш».
13.50 — «Деттьлалаг1ча шерий коммунистий». Документальни фильмай программа.
16.[illegible] — СССР [illegible] фольклор.
17.05 — «Санъердаме стартащ».
17.30 — К. Караев «Лейли Меджнун» [illegible] симфонически поэма.
18.10 — СССР-ни Испанен юкъе дипломатически юкъаметтигаш тоайира шерага. «Перипейштa дехьа — Испани» яха документальни фильм.
19.00 — Советски эстрадей концерт.
19.30 — «Х1ара сурта т1а — [illegible]».
19.45 — [illegible].
20.00 — [illegible].
20.15 — «Художник Глазунов Илья». Документальни фильм.
20.35 — «Саго мий ц1овв хуьш». Телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. Шоллаг1а сери. «Губре».
22.00 — «Ха».
22.35 — «Фу, мича, маца?». Телевизионни викторина.
23.35 — «Тахан дуней т1а».

II ПРОГРАММА

8.00 — 1уйранара гимнастика.
9.20 — «Кхоттама йола патент». 1илман - популярни фильм.
9.35, 13.07 — «Шахматни школа».
10.05, 12.05 — Французски мотт. 1омабара шоллаг1а шу.
10.35, 11.35 — Физика. 10 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи.
12.35, 13.35 — Физика. 9 класс.
14.05 — «Лев Толстой да». (Л. Н. Толстой кхоллама).
15.05 — Экран — хьехархочо. Юкъара биологи. 9 класс.
15.35 — Истори. 5 класс.
16.05 — Ботаника. 6 класс.
16.25 — «Нийсача хьунаг1ара кулцараш». 1илман - популярни фильм.
16.55 — Дуней халкъашта юкъера обозрени (локхий меттала).
17.10 — «Хала никъ». Документальни фильм.
17.40 — «Уьнахьлен». Телевизионни журнал (г1алг1ай меттала).
18.10 — «Нохч-Г1алг1айче г1ола[illegible]».
18.30 — «Старт».
19.00 — М. Ю. Лермонтова ц1ерг1ча [illegible] драматически театра спектакль. Перерыве — «Бенеш дахьхаьа хийла шун. бераш!»
21.00 — Д1алоах шоллаг1ча Ерпигрессийски конкурса лауреат йолча Н. Ерохинас (домра).
21.15 — «Советская Россия» газета приз ..... бурганаш йоакхих ловзаш дуней халкъашта юкъера турнир. СССР п1ашаг1теха команда — Швеце п1ашаг1теха команда. Шоллаг1а тайм.
22.00 — «Ха».
22.15 — «Д[illegible]» яха художественни фильм. А. С. Пушкина новесте а.

10 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.[illegible] — П. И. Чайковский. Номер 1 йола квартет.
10.[illegible] — «Саго мий ц1овв хуьш». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Шоллаг1а сери. «Губре».
11.20 — «Миновнаьбера клуб».
12.20 — «Кердадараш».
13.30 — «Кердадараш».
15.50 — «Оалаига кхачар». Телевизионни документальни фильм.
16.40 — Д. Фурманов «Чапаев».
17.15 — «Мичад шо, зурманчаш?».
17.45 — Бистлонах йола дуней чемпионат, 20 км. Рaубичара дерриг.
19.00 — Алисолиза. Лора беса.
19.35 — «Квази-задавака». Мультипликационни фильм.
19.45 — «Тахан дуней т1а».
20.00 — Харьковски пачхахьалкхен университета зарпачеи ансамбле д1алоах.
20.30 — Академик В. И. Ремесло. 75 шу дизарга.
20.50 — «Саго мий ц1овв хуьш». Телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. Кхоалаг1а сери. «Б1аьсте».
22.00 — «Ха».
22.35 — «Б1аргагушдар — [illegible]». Киноприрожени. «Паста [illegible]». «Пуштине» рухнинагш [illegible] — популярни фильм.
23.15 — «Тахан дуней т1а».
23.30 — Балета артистий концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — 1уйранара гимнастика.
9.20 — «Бузлаян хьалдолла». 1илман - популярни фильм.
10.05 — 12.05 — Немецки мотт. 1омабара шоллаг1а шу.
10.35, 11.35 — Астрономи. 10 класс. Меха.
11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени. Къахьегамхой коммунистически [illegible].
12.40 — «Цу деной сий [illegible]». (Граждански т1ема [illegible]).
13.10 — Географи. Къулбаседа-Малхбузен район.
14.10 — «Альдорадо [illegible]» [illegible] произведении [illegible] г1одаа.
15.00 — Истори - революционни тема советски изобразительни искусствоа.
15.[illegible] — [illegible] — хьехархочо. Природоведени. 3 класс.
15.30 — В. П. Катаев «Белеет парус одинокий». 5 класс.
16.20 — Географи. 7 класс.
16.50 — «Кердадараш».
17.05 — «[illegible] хьо кхоллар». Документальни фильм.
[illegible] — [illegible] Пушкин [illegible] (ногай меттала). Телеочерк.
18.35 — «Нохч-Г1алг1айче г1ола[illegible]».
18.55 — Нохч - Г1алг1айче автономе 60 шу из шийн лоlамаг1а Россеца юкъебаха 200 шу хьакъехьа «Доттаг1ален йоаргйоаца серилаъ» (ногай меттала).
19.10 — Коммунисти [illegible] Г. Н. Семенченко.
19.35 — «Майор Вихрь». Телевизионни фильм. Хьалхара сери.
20.45 — «Г1улдах даьд дакхьа шартой хьахьтах».
20.55 — «Даьхахошпара къамаьла». Документальни фильм.
21.15 — Волейболах йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Локомотив» (Харьков). Малахк.
[illegible] — «Ха».
22.35 — «Тухи [illegible]». Художественни фильм.

РАДИО

9 ФЕВРАЛЬ

6.30 — «К1ртара 1уйренаш» (эрсий меттала).
6.50 — Перехачей программа (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] программа (г1алг1ай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» [illegible] (эрсий) обзар.
7.[illegible] — «[illegible]» газета обзор.
8.[illegible] — [illegible] музыка (г1алг1ай меттала).
8.45 — Дуней халкъашта юкъера обозрени (ногай меттала).
9.15 — «[illegible]». [illegible].
9.40 — «[illegible]» (г1алг1ай меттала).
17.00 — [illegible] (эрсий меттала).
17.[illegible] — [illegible] Корреспондентски (эрсий меттала).
17.[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
17.31 — «К1рта [illegible]» (эрсий меттала).
18.[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
18.[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
18.[illegible] — [illegible] (г1алг1ай меттала).
18.[illegible] — [illegible].

10 ФЕВРАЛЬ

6.30 — «Хьэрсбаьча хьоалама — [illegible]» (эрсий меттала).
6.[illegible] — [illegible].
6.[illegible] — Перехачей программа (эрсий меттала).
6.37 — Перехачей программа (эрсий меттала).
7.[illegible] — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «[illegible]» (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
8.33 — «Микрофонаца [illegible]» (эрсий меттала).
9.[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
17.[illegible] — [illegible].
17.[illegible] — [illegible].
[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] (эрсий меттала).
[illegible] — [illegible] (г1алг1ай меттала).
18.30 — [illegible].

ГИПЕРТОНИЧЕСКИ ЛАЗАРАШТА ДАРБА ДЕ

Дега-миай система лазхар, белгала аьлча, миай болх лоарадаг1а баларца дувзадена хулаш дола лазараш (гипертоний гипотоний) тоьал шера даьржа да.

Уж лазараш кхераме да шерра вовжаш хилара хиина ца 1еш, кхийтта даьлча дукха хулам дала а тарлуш ч1оаг1а хала тоьаш хилара а. Дега-миай лазараш, цу даькъе гипертони а, кхийтта нах цхьан юкъе болх бутурбоаш [illegible] боаа [illegible] бала а тарлу. Цудухьа уж лазараш наха юкъера д1адаьхара проблема КПСС ЦК-ий Советски правительствой лоарх1амет1арга социальни [illegible].

Унахц1ено [illegible] парте оттадаь декхараш [illegible] меха [illegible] совецки саг [illegible] балхеи хьалаш [illegible] юрташкахи [illegible] тигаш 1одара. Болха дийнара т1ерьаь таьи сапара [illegible] профилактически чархйоалаш [illegible] бахьна д1алам я [illegible].

Унахц1ено [illegible] организаце [illegible] болх бу [illegible] хиилa [illegible] а хьалгъяадал [illegible] цхьабахъда [illegible] хьа [illegible] а [illegible] организаце [illegible] наха цоаш [illegible] тлатаоатий [illegible] а ду [illegible].

Вай хана, беррига советски наькха знанеш боарам денна лакхлуш латтача хана, вай унахц1ено хьалоаттадара дешаех йолча знанешта пропаганда яр къаьстта боккхача лоарх1аме да. Цхьаккха дича а хилийта мегаргдолаш х1ама дий лаккхеба е юкъера образовани йолаш, чоалхьеча машинашна болх бе хоьш вола саг дукхьал шийн унахц1ено лоаре ца харах балха юкъере вала? Цудухьа бахача наха д1адовзийтаила дарбдан шераг1а даьржа дега-миай лазар — гипертони — шийн хиларха хьатучадаьххарай дарба ларан деш дола тохамаш.

Советски [illegible] хьахошта хетаре боккхаца долча гипертонически лазара [illegible] а дега-миай болх [illegible] йола хьан отделан [illegible] невроз ула. [illegible] да, нервни система [illegible] хана а [illegible] факторашта [illegible] х1ама да. [illegible] хьан долаш [illegible] гипертонически лазар [illegible] садуаш, [illegible] даьрча хилар. Цу тайпара цхьанашкара даилеш [illegible] дасл [illegible] ло а. Д1ахо [illegible] хьа [illegible] тар [illegible].

Лазаро д1ахо шийна моттиг лоац, т1аьхха нервоао хьоадаь шоллаг1а хувцамаш бахьан долаш ч1оаг1 а лу.

Кхетадеш да, лазара профилактика а дарба а деча хана нервни система дикаг1а лораеяла, толхабаь миай болх юхаметтаоттабелга п1аштlехьдаьлча х1ара толам бартбоалга. Цу г1улакха г1о дергда физически культурай спортех занятеша, х1оттдеш [illegible] еча занятеш, хан хашаьха еча процедураша, шийча п1аштlехьдаьккхача къахьегамо, бьего салаlаро.

Дарбан способаш хоржача хана лоро эгара хьалха терк ма [illegible] лазара стадига. Х1аьта уж ихоь я, хьалхарьа — [illegible] давленеш [illegible] хиле нийца лаьхлучеи [illegible] хуло дертаг1а хулачей, [illegible] унико ше лорйа [illegible], [illegible] аьлхару, наб йо и сатем баш хьаш дерьиччи хила. Шоллаг1а стади йолча хана нахь [illegible] давлени дина [illegible] ахкаьа1а [illegible] юкъа [illegible] ч1оаг1а [illegible] бакъойца [illegible] болх [illegible] дог а [illegible] хила дола. Д1ахо [illegible], йол [illegible] бу [illegible] тари хозхь [illegible] дабиа цу [illegible] хьайита [illegible] дарба ч1оаг1а-г1а [illegible].

[illegible] — [illegible] лазар долаш ва [illegible].

лаг1ча стаде кхаьча ца лазара, дарбаша хиланза даргдоацар. Цудухьа лорана цу лазара каст-наста могаш дукхаг1а йолча хана сатa дег1агарь хьал тоадеш йола бромисти препараташ. Пешта 10—15 шу хьалхаг1а хиннача дукха а дикаг1а [illegible] лоьшь я х1ана медицина гипертонически лазаршта дукхьаьала кьонсам лоаттабергйолча средстваша. Цхьа нашара давлени лохьара г1о ду баlех нича дукхача тайнарча молхаша. Цу г1улакха эгара дикаг1а я дух хьал нерваш хьаьвучa т1айхончаш йола, ганглиоблокатораш назараш. Дег1аи организме шитта дарбаша кхыа а дукха средстваш я — допегит, раунатин, гимстин, хьаьраш.

Миай берите ийра г1о йохайт комплексни терапиени ешоаэ аьлча, дарбайна массехк тайнарa цхьатарца е нарта д1анхоачаш йола мол хан ц1аханг1а а деш т1ерара. Царех я вправнии диуретики, кхьаьраш.

Цхьабакъда, таьаш я т1ехьа эгара вертере дарц1 меларадолаш да шийн хоана хьа шоаиноара [illegible] лекцеш нервни систем — хьайтра а [illegible] ресчен [illegible] боаделно. [illegible] нийга [illegible] а [illegible] дутара [illegible] Лоьга ларко бенн Чуг [illegible] [illegible] хиала [illegible] хьийца [illegible] Цу [illegible].

меларахи Кер чу дукха нимача г1ирс эгара хьалха нервни систамана 1оатуъам бу, ц1ий дела цхьанаш хобаду, цхьаьншкара ц1ий давлени лакхьо, дего бу болх толхабу. Малар а шитта 1атаь дега-миай системна, дийха болх доацаш боахк. Лоьха 1неубйоча х1амах йоахна найдана веществаш витаминаш дег1ах лазаргелаш шо-шоай ниисача шикьаьша д1ахоалнаш.

Цхьаьнашкара давлени мелвал а лазара онайиа оттае а хоурдан лор мара вац. Цхьабакъда, халахете а, цхьабола унахоша, юкхьанца давлени ийсача, цунах кхоачам а бийа, шоаш шоашто оттаи онайна. Паьсха цу наи довзаш хулам доал организмана а цхьаьна а.

Цхьаьншкара давлени лаьа е доха йолаш бола нах массе ца1оринахара 1аьха л техье, лорага йиш хул сих, нийча онане [illegible] а шийн хьашахьа дарба д1адоладе а.

Советски медицина опыто хрышаьа бахача наькха дега-миай системи хилаи дола массехк тайнара лаьарийн ганна кагерде лоьга ниспроиини лаьрда дол Цераьхь профилактически мероприятеш ч1оаг1а найдана хилар.

Г. КОДЛОЕВА,
НГ1АССР унахц1ено министра заместитель.

ХЬОТИ[illegible]

[illegible] Грозне 1аьнара [illegible] а [illegible] ловзаш, шо [illegible] 2—7 [illegible] хьаьры [illegible] метр ч1оаг1а муъ [illegible] ферагa [illegible] Грозне 5 [illegible] хьаьры [illegible] кхьаьхасо маьтш [illegible] 2—7 [illegible] метр [illegible] хьала [illegible] — 1 [illegible] — 11 [illegible] — 4 [illegible] сохт.

[illegible].